

HET ONTWERP-WETBOEK VAN MILITAIR STRAFRECHT,

SAMENGESTELD

DOOR

Mr. H. VAN DER HOEVEN,

Hoogleraar te Leiden.

(Vervolg van N°. 8, bladz. 488.)

De straf van cassatie (1), voorkomende in ons tegenwoordig militair strafstelsel, welke alleen op officieren toegepast kan worden, is om overwegende redenen niet opgenomen in dat van het O. W. v. M. S. In de eerste plaats toch vinden wij ook in het gemeene recht geene bijzondere straffen voor bepaalde rubrieken van personen, en in de tweede plaats gaat het niet aan den officier voor een zwaar delict met cassatie te straffen, daar waar voor hetzelfde delict, gepleegd door den minderen militair, eenige jaren gevangenisstraf en vervallenverklaring van den militairen stand worden opgelegd.

Voorts missen wij in het ontworpen strafstelsel de militaire detentie. In ons vorig opstel hebben wij reeds medegedeeld, dat deze op dezelfde wijze ondergaan wordt als de hechtenis van het W. v. S., dus in gemeenschappelijke opsluiting; verder houdt de gevangene zich bezig met zoodanigen arbeid als hij verkiest, en heeft hij de vrije beschikking over de opbrengst daarvan. Hieruit volgt, dat de militaire detentie eene hoogst eenvoudige vrijheidsberoving is, en zij in het algemeen met betrekking tot enkele disciplinaire straffen te licht is; daarbij komt nog, dat de vrije keuze betreffende den te verrichten arbeid en de gemeenschappelijke opsluiting, zonder militair régime, haar zeker niet stempelen tot eene *militaire* hoofdstraf.

De tweede der beide hoofdstraffen van het O. W. v. M. S. is de gevangenisstraf; voor haar gelden, volgens het *oorspronkelijk* ontwerp (2), geheel en al dezelfde regelen als voor de gevangenisstraf van het W. v. S. Wij herinneren er aan, dat daarin de gevangenisstraf in beginsel alléén gesteld is op doleuse — en bij uitzondering, doch dan steeds alternatief met hechtenis, op culpose misdrijven, terwijl de hechtenis slechts bedreigd is tegen delicten zonder opzet gepleegd, d. w. z. tegen culpose misdrijven en

(1) Zie N°. 8, bladz. 473—477.

(2) Zie N°. 5, bladz. 284, noot (2) en (3).

overtredingen. Het O. W. v. M. S. bevat geene overtredingen, en mitsdien is er in zooverre geene plaats voor de hechtenis. Wèl komen in het ontwerp culpose misdrijven voor; immers, al moge bij het aanwezig zijn van culpa het feit veelal vallen binnen het gebied der krijgstucht, soms zal de noodzakelijkheid zich doen gevoelen, het culpose vergrijp in de rij der militaire misdrijven op te nemen. Wanneer men evenwel niet vergeet dat gewoonlijk culpa, zelfs wanneer het een commun delict geldt, in het militaire leven, meer dan in het gewone, hoogst nadeelige gevolgen kan hebben, zoo vloeit hieruit de wenschelijkheid voort, om, zooals dan ook in het ontwerp geschied is, op de culpose militaire misdrijven steeds gevangenisstraf te stellen, en ten opzichte van culpose commune delicten, door militairen begaan, een bijzonder voorschrift in het leven te roepen. In verband met het laatste bepaalt art. 32 O. W. v. M. S., dat een militair, die door het begaan van een misdrijf, waarop hechtenis is gesteld (m. a. w. een culpoos misdrijf van het gemeene recht), een dienstplicht geschonden heeft, gestraft wordt met gevangenisstraf van ten hoogste den duur der gestelde hechtenis.

Onverminderd het voorgaande is het echter toch mogelijk dat enkele misdrijven, vooral culpose, zoowel van het O. W. v. M. S. als van het W. v. S., soms een zoo weinig ernstig karakter zullen dragen, dat men zal kunnen volstaan met den schuldige eene zware disciplinaire straf op te leggen. Het in bewerking zijnde Ontwerp van Wet op de krijgstucht zal op grond dezer overweging de bevoegde militaire overheid het recht toekennen, bepaalde misdrijven (niet alleen van het W. v. M. S., maar ook van het W. v. S.) krijgstuchtelijk af te doen. Wij stippen hierbij andermaal aan, dat de ondergane disciplinaire straf eene latere strafvervolging niet in den weg zal staan, indien blijken mocht, dat het begane feit ten onrechte aan de kennisname van den rechter onttrokken is (1).

Uit den boezem der Commissie zijn stemmen opgegaan, die het strafstelsel van het *oorspronkelijk* ontwerp minder goed vonden, en wel omdat het geene bijzondere militaire straf bevat voor zuiver militaire misdrijven, voor welke niet als bijkomende straf ontslag uit den militairen dienst behoef te worden uitgesproken. Men wees er o. a. op, dat het niet aangaat den eerlijken soldaat, die in een onbewaakt oogenblik eenig militair misdrijf, bijv. insubordinatie, begaat, geheel en al dezelfde straf op te leggen als den misdadiger, die een menschonteerend feit bedreven heeft; m. a. w. men wenschte eene *fatsoenlijke* straf in het leven te roepen voor den soldaat, die zich aan zekere militaire delicten schuldig gemaakt heeft, zoodat deze door het volk niet op eene lijn gesteld zal worden met den verachtelijken boosdoener. Overtuigend vinden wij het argument niet; wij zien althans volstrekt niet in, dat deze beschouwing in het bijzonder de militaire misdrijven geldt. Immers, in het gemeene recht komen evenzeer misdrijven voor, waarop alléén gevangenisstraf (2)

(1) Zie N°. 5, bladz. 291 en 292.

(2) Alzoo geene alternatieve bedreiging met geldboete.

gesteld is, en die uit niet bepaald slechte motieven (schaamtegevoel, maatschappelijke of godsdienstige vooroordeelen, politieke droomerijen, drift) kunnen voortspuiten; bijv. het duel, de doodslag, enz.

De ontwerper heeft aan den drang, die van de zijde der Commissie is uitgegaan, toegegeven door in het O. W. v. M. S. (het gewijzigd ontwerp (1)) een artikel (art. 10) op te nemen van den volgende inhoud:

»Voor de gevangenisstraf gelden de in het gemeene recht daarvoor gegeven regelen, behoudens dat voor militairen die wegens een in dit Wetboek omschreven misdrijf tot gevangenisstraf zonder ontslag uit den militairen dienst zijn veroordeeld, bijzondere voorschriften betreffende den arbeid, de bestemming van de opbrengst van den verplichten arbeid, het onderwijs en de tucht bij algemeenere maatregel van bestuur worden vastgesteld.»

In verband hiermede wordt in art. 10 van het Ontwerp van Wet »Bepalingen regelende het in werking treden van het Wetboek van Militair Strafrecht, enz.» vastgesteld:

»Aan artikel 7 der Wet van 3 Januari 1884, *Staatsblad* N°. 3, »tot aanwijzing der gestichten waar hetzij gevangenisstraf, hetzij hechtenis wordt ondergaan en van aanverwante gestichten,» wordt een nieuw nummer toegevoegd, luidende:

»4°. tot opneming van de militairen die tijdelijke gevangenisstraf van langer dan eene maand, hun zonder ontslag uit den militairen dienst opgelegd wegens een in het Wetboek van Militair Strafrecht omschreven misdrijf, moeten ondergaan.

»Deze gevangenis is gevestigd te»

Door deze regeling zal bovendien verhoed kunnen worden, zoo zegt de Toelichting, dat de soldaat zijne waarde als zoodanig verliest. Oud-militairen zullen het toezicht uitoefenen in de gevangenis; de gevangenen zullen zich met militairen arbeid en oefeningen bezig houden, terwijl de gevangentucht zoo nabij mogelijk komen moet aan de militaire discipline.

Dit alles klinkt zeer schoon, doch men koestere geen hoog gespannen verwachtingen van de resultaten van dat militair gevangenis-régime, daar waar de straf toch in eenzame opsluiting ondergaan moet worden.

Een ieder zal het klaar en helder voor den geest staan, dat de *oorspronkelijke* ontwerpen ten opzichte van het hier behandelde punt nauw aansloten aan het W. v. S., terwijl de gewijzigde eene niet onbelangrijke afwijking vertoonen, aangezien een tweede soort gevangenisstraf bedreigd wordt tegen doleuse misdrijven. Wel stelt het W. v. S. voor vele doleuse misdrijven naast de gevangenisstraf eene lichtere straf, namelijk de geldboete; zooals wij weten, wordt de geldboete bij wanbetaling veranderd in hechtenis. Op grond hiervan is door een lid der Commissie voorgesteld, eveneens tegen de minder ernstige doleuse militaire misdrijven alternatief gevangenisstraf of hechtenis

(1) Zie N°. 5, bladz. 284.

te bedreigen; door eene dergelijke regeling zouden bovendien de ontwerpen eene engere aansluiting aan het W. v. S. verkrijgen. De hechtenis, zooals zij volgens het W. v. S. uitgevoerd wordt, is echter eene ondoelmatige militaire straf; wijzig men hare uitvoering, zoo wordt zij eene vermomde gevangenisstraf en de verkregen nauwere aansluiting van het W. v. S. gaat weer verloren.

Uitgaande van den gulden regel: »de ware gelijkheid bestaat in het ongelijk behandelen van ongelijke individuen» wordt het menigmaal afgekeurd, dat de eenzame opsluiting, volgens de bestaande wetten en besluiten tot nadere uitvoering van de artikelen, betreffende het strafstelsel van het W. v. S., door allen, en wel onafhankelijk van het individu en den aard van het begane misdrijf, op volkomen gelijke wijze ondergaan wordt (1). De bestrijders van dit stelsel wenschen, dat de straf (de eenzame opsluiting), evenals in sommige andere landen, geïndividualiseerd wordt.

Het is echter de vraag of zelfs zij met het gewijzigd ontwerp van Mr. VAN DER HOEVEN zullen kunnen meegaan; in de eerste plaats, omdat de ontwerpen meer willen dan individualiseering, daar eigenlijk eene derde hoofdstraf in het leven geroepen wordt, en in de tweede plaats, omdat de toepassing van het beginsel *alleén* ten aanzien van militairen en van misdrijven van het W. v. M. S., welke niet getuigen van een verdorven inborst bij den dader, niet gebillikt zal worden.

Zeer juist wordt in het *Marineblad* (jaargang 1889—90, aflevering 8) door den Marine-officier J. P. VAN ROSSUM opgemerkt:

»De voorgestelde bepaling (art. 10 O. W. v. M. S.) zal zeker tot zeer vreemde verhoudingen aanleiding kunnen geven, aangezien verscheidene handelingen, reeds strafbaar volgens het gemeene recht, ook strafbaar zijn gesteld — zij het dan ook wanneer zij door bepaalde personen en onder bepaalde omstandigheden begaan worden — in het ontwerp-militair-strafwetboek, en wel omdat de straf van het gemeene recht voor die personen en onder die omstandigheden niet voldoende geacht wordt. De militair, die zulk een misdrijf pleegt zonder de in het militair strafwetboek genoemde verzwarende omstandigheden, zal in de gewone strafgevangenis zijne straf moeten ondergaan, de andere daarentegen in de bijzondere (2) om onnoodige hardheid te vermijden en den veroordeelde van den misdadiger te onderscheiden, ten minste indien de duur van de gevangenisstraf niet te kort (3) is voor deze onderscheiding, of met andere woorden wanneer de omstandigheden, waaronder het misdrijf gepleegd werd, daartoe ernstig genoeg zijn.»

Is de gevangenisstraf opgelegd voor een maand of korter, dan zal inge-

(1) Zie hierover o. a. de hoogst belangrijke opstellen van Mr. J. DOMELA NIEUWENHUIS in Deel I, II en III van het *Tijdschrift voor Strafrecht*.

(2) Althans wanneer geen ontslag uit den militairen dienst uitgesproken is, waartoe de rechter evenwel nimmer verplicht wordt.

(3) Zie het hierboven aangehaalde art. 10 van het Ontwerp van Wet »Bepalingen regelende het in werking treden van het Wetboek van Militair Strafrecht, enz.»

volge art. 10 van het Ontwerp van Wet »Bepalingen regelende het in werking treden van het Wetboek van Militair Strafrecht enz.» de militair haar niet ondergaan in de bijzondere, maar in de gewone strafgevangenis, omdat hij in dien korten tijd zijne militaire eigenschappen toch wel niet verliezen zal, terwijl tevens transporten van heinde en verre wegens gevangenisstraf van zeer korten duur voorkomen worden, hetgeen te meer wenschelijk is, omdat volgens art. 26 W. v. S. de transporttijd als straftijd medetelt.

Welke overweging heeft echter voornamelijk geleid tot het voorstellen van het zoo juist genoemd art. 10? Uit Verslag en Toelichting blijkt, dat men den soldaat, die zich schuldig gemaakt heeft aan een zuiver militair misdrijf, hetwelk geen ontslag uit den militairen dienst tengevolge heeft, voor de schande heeft willen bewaren in eene zelfde strafgevangenis opgesloten te worden als de boef; men vond het eene onnoodige hardheid den soldaat, op wiens zedelijk gedrag niets aan te merken is, doch die bijv. insubordinatie begaan heeft, zijne straf geheel en al op dezelfde wijze te doen ondergaan als den dief, moordenaar, enz. Is nu dat militaire misdrijf van zeer geringen strafbaren aard, en wordt alzoo eene gevangenisstraf van een maand of korter opgelegd, dan schijnen geene ernstige motieven zich meer te verzetten tegen de opname van den schuldige in de gewone gevangenis. Is dat rationeel?

Wij achten ons verplicht te vermelden, dat een lid der Commissie voorgesteld heeft als derde *hoofdstraf* in het Strafstelsel van het O. W. v. M. S. de plaatsing in eene strafklasse op te nemen, welke plaatsing bij sommige militaire misdrijven alternatief naast de gevangenisstraf gesteld zou worden. Eene soortgelijke straf vinden wij in den Belgischen Code Pénal militaire (incorporation dans une compagnie de correction (1)), en ofschoon wij lezen: »en principe, la peine de l'incorporation dans une compagnie de correction a (donc) été salulaire à l'armée» (2) en de Kapitein G. J. W. KOOLEMANS BEIJNEN zich deed kennen als een beslist voorstander der strafklasse (*De Militaire Spectator* 1885), kunnen wij toch niet nalaten te verklaren, dat wij weinig sympathie voelen voor eene *hoofdstraf*, welke eene geprononceerd militaire tint heeft, en wij niet aannemen kunnen, dat zij werkelijk de militaire belangen bevorderen zal. Men sta ons toe, deze meening nader toe te lichten.

In het leger, die samenvoeging van duizenden denkende wezens, moet vóór alles eenheid heerschen; zonder deze is het onbruikbaar. Die onmisbare krachtige eenheid is alleen bestaanbaar, wanneer het individu, eenmaal bij de armee ingelijfd zijnde, plichten op zich neemt, welke het in de gewone

(1) Art. 9, 1ste alinea, van den Belgischen Code Pénal Militaire zegt:

»La durée de l'incorporation dans une compagnie de correction est d'un an au moins et de cinq ans au plus.»

(2) Zie de aanhaling op bladz. 12 van het Verslag, uit het werk van ALFRED MOREAU en CHARLES DE JONGH, *Commentaire du Code Pénal militaire*.

maatschappij niet kende, rechten prijs geeft, welke het voordien bezat. Den jongen soldaat trachte men van deze noodzakelijkheid te doordringen; velen zal het echter niet gemakkelijk vallen immer die lijdelijke ondergeschiktheid, die zelfverloochening, dien eerbied tegenover *elken* meerdere, die nauwgezette plichtsbetrachting, in 't oog van den burger menigmaal verwant aan klein-geestigheid, in acht te nemen, welke in het leger terecht gevergd worden. Om kort te gaan, met »praten en preeken» alléén zal men in het algemeen den burger niet in een deugdelijk soldaat kunnen hervormen, vooral niet, indien die burger niet uit liefde voor den militairen stand, maar als plaatsvervanger, nummervwisselaar of gedwongen door de wet in de gelederen treedt, of indien zijne karaktereigenschappen, soms ook zijn jeudige leeftijd, het hem moeilijk maken zich in de militaire toestanden te schikken. De wet heeft mitsdien den chefs het recht verleend zoo noodig disciplinaire straffen op te leggen; zij zullen door eene oordeelkundige uitoefening dier gewichtige bevoegdheid, gegrondvest op en begrensd door de bestaande wetten, besluiten en voorschriften, de tucht handhaven. Zwakheid zal tengevolge hebben dat de tucht verslapt; te groote gestrengheid zal onwil, weerzin, een ontevreden geest opwekken, en de tucht niet minder ondermijnen. Door streng, doch niet te streng te zijn; door goed, doch niet te goed (synoniem met zwak) te wezen; door rechtvaardig en met kalme bezadigdheid, na een scherp summier onderzoek, de disciplinaire straf, de vaderlijke kastijding, op te leggen, daarbij rekening houdende met de verzwarende en de verlichtende omstandigheden, met de geaardheid van den schuldige en zijn vroeger gedrag, zal de tucht gewaarborgd blijven. De welverdiende, aan de zwaarte van het feit geëvenredigde straf, welke steeds *zoo spoedig mogelijk* op den misstap volgen moet, moge den soldaat — hij blijft *mensch* — soms een oogenblik ontstemmen, zij zal hem niet verbitteren of wrevelig maken, doch wel verbeteren en tot meerdere plichtsbetrachting aanzetten; lust en ijver voor den dienst zullen niet gedood, maar wel aangewakkerd worden. De soldaat zal de tucht eerbiedigen, niet zoozeer uit vrees, dan wel omdat hij hare noodzakelijkheid zal leeren begrijpen; de oefeningen, welke met opgewektheid en oordeel geleid worden en waarbij overdrijving gemeden wordt, zullen hem doen beseffen, dat hij niet onnoodig of willekeurig bezig gehouden wordt. De soldaat zal de overtuiging krijgen, dat alles wat van hem in het leger verlangd wordt, niet alleen gevorderd *kan*, maar zelfs geëischt *moet* worden, wil de krijgsmacht in de uren van het gevaar aan hare hooge en schoone roeping kunnen voldoen.

GÉRARD schrijft (Code Pénal militaire Belge, expliqué par les rapports et les débats parlementaires): »les contraventions ne figurent pas dans ce code, parceque ce sont des fautes disciplinaires prévues et punies par le règlement de discipline. De tous temps, ces fautes ont été considérées comme étrangères au droit pénal (1), n'étant pas susceptibles d'être soumises au jugement d'un

(1) Hetzelfde beginsel huldigen de ontwerpen. Zie N°. 5, bladz. 290.

tribunal de répression. En effet, les punitions disciplinaires ne sont pas des peines proprement dites.

»L'officier, qui punit son inférieur, n'agit pas comme juge; il agit comme tuteur chargé de l'éducation militaire de ses subordonnés; il ne fait qu'exercer un pouvoir analogue à celui du père de famille ou de l'instituteur, lorsque l'un corrige ses enfants et l'autre ses élèves.»

Nu geeft men in overweging eene strafklasse op te richten, welke eene *hoofdstraf* zal vormen; m. a. w. door de plaatsing daarin moet den schuldige een gevoelig leed aangedaan worden. Deze strafklasse zal, zoo begrijpen wij het althans, geheel en al eene militaire inrichting zijn; natuurlijk zal de veroordeelde eene geringe soldij ontvangen, weinig vrijheid genieten, eene bijzondere uniform dragen, maar, en hierop leggen wij den nadruk, de straf zal ook, en misschien wel in hoofdzaak, daarin bestaan, dat de veroordeelde buitengewoon zware militaire diensten verricht, en dat geringe vergrijpen betrekkelijk zwaar gestraft worden. Blijft dan de krijgstuuchtelijke straf een noodzakelijke vaderlijke kastijding, blijft zij het karakter behouden, dat wij haar hierboven toegekend hebben, of wordt zij eene straf in de meer engere beteekenis, een middel, niet zoozeer om op te voeden, dan wel om begaan onrecht te zoenen? Zal de plaatsing in de strafklasse uit een militair oogpunt verbeteren, of zal zij bij den veroordeelde weezin opwekken tegen den dienst? Zullen zich niet al de nadeelen doen gevoelen, verbonden aan een gemeenschappelijk opgesloten zijn? En, last not least, is de vrees niet geground, dat in het oog van het volk de plaatsing in de strafklasse de zwaardere, het dienen in het leger de lichtere straf wordt?

»Als hoofdstraf voor militaire misdrijven ingevoerd, bespaart zij (de plaatsing in de strafklasse) ook den (gemeenen) soldaat de schande van gezeten te hebben» (bladz. 41 van het Verslag). Maar moet die schande dan niet bespaard worden aan den officier, den onderofficier en den korporaal?

Wil men van iemand een goed soldaat maken, zoo moet men hem vóór alles liefde voor zijn stand inboezemen; die liefde zal zeker moeilijk aangekweekt kunnen worden in eene strafklasse, aangezien de militaire dienst zich daar onder een ondragelijken vorm zal voordoen.

In ons vorig opstel hebben wij reeds de bijkomende straffen (art. 6 O. W. v. M. S.) opgenoemd; zij zijn:

- 1°. ontslag uit den militairen dienst met of zonder onwaardigverklaring om bij de gewapende macht te dienen;
- 2°. verlaging;
- 3°. plaatsing in eene strafklasse.

De eerste der bijkomende straffen (waarin als het ware de thans bestaande straffen van cassatie, vervallenverklaring van den militairen stand en tijdelijke ontzegging van het recht om bij de gewapende macht te dienen, opgelost zijn) kan door den militairen rechter opgelegd worden bij elke veroordeeling

tot tijdelijke gevangenisstraf; naast de doodstraf en de levenslange gevangenisstraf kan, behalve de in artikel 59 van het W. v. S. aangewezen straffen, *alléén* ontslag uit den militairen dienst met onwaardigverklaring om bij de gewapende macht te dienen uitgesproken worden.

Hij, die ontslagen is zonder onwaardigverklaring, kan als vrijwilliger, doch slechts in bijzondere gevallen, ter beoordeeling van het hoofd van het betrokken Departement van marine of oorlog, andermaal in dienst treden (art. 14 O. W. v. M. S.). Hieruit vloeit voort, dat, ofschoon in het ontwerp de militaire bijkomende straf *ontzegging voor een bepaalden tijd van het recht om bij de gewapende macht of als militair geëmployeerde te dienen* niet meer voorkomt, de ontzetting toch niet immer voor het leven behoeft te wezen.

Ons inziens zouden in art. 6 O. W. v. M. S. de woorden *met of zonder onwaardigverklaring om bij de gewapende macht te dienen* geschrapt moeten worden. Het verschil tusschen ontslag *met* en *zonder* onwaardigverklaring is feitelijk, in hoofdzaak, alleen van zedelijken aard; het eenvoudig ontslag geeft ons de gelegenheid gevaarlijke individuen uit het leger te verwijderen, terwijl het juist genoemde art. 14 O. W. v. M. S. ons op alleszins voldoende wijze in staat stelt hen verder te weren. Niet aan te bevelen is het, den militairen rechter de bevoegdheid, welke bovendien volgens art. 13 O. W. v. M. S. zeer ruim is, te verleenen om bijv. een nog zeer jeugdig militair, al heeft deze zelfs een ernstig (ofschoon misschien slechts ernstig uit een militair oogpunt) misdrijf gepleegd, voor het geheele leven als het ware te brandmerken (1).

Ingevolge den inhoud van art. 28, 2°, W. v. S. kan de militair, in de bij de wet (W. v. S.) bepaalde gevallen, door den rechter ontzet worden van het recht om bij de gewapende macht te dienen. Deze ontzetting kan voor het leven opgelegd worden, bij veroordeeling tot levenslange gevangenisstraf; bij veroordeeling tot tijdelijke gevangenisstraf of tot hechtenis, voor een tijd den duur der hoofdstraf ten minste twee en ten hoogste vijf jaren te boven gaande; bij veroordeeling tot geldboete, voor een tijd van ten minste twee en ten hoogste vijf jaren. Het O. W. v. M. S. bepaalt nu, dat de militair, die ontzet is van dat recht (art. 28, N°. 2, W. v. S.), na het verstrijken van den duur der ontzetting alleen in bijzondere gevallen ter beoordeeling van het hoofd van het daarbij betrokken Departement van marine of oorlog, hetzij binnen zijn dienstduur kan worden opgeroepen om aan zijn verplichten krijgsveld te voldoen, hetzij kan worden toegelaten tot eene verbintenis voor den vrijwilligen krijgsveld.

Volledigheidshalve vermelden wij nog den inhoud van art. 27 O. W. v. M. S. :
»Ontzetting van de rechten, vermeld in artikel 28 N°. 1 en 3 van het

(1) Zeer belangrijk is de quaestie of door het ontslag (bedoeld in art. 13 O. W. v. M. S.) al dan niet de aanspraak op pensioen verloren gaat.

Het ontwerp laat de beslissing aan de wet (pensioenwet) over; de meerderheid van de militaire commissie is van meening, dat door het ontslag de aanspraak op pensioen niet vernietigd kan worden.

Wetboek van Strafrecht (1) en, indien de veroordeelde niet militair is, tevens van het recht, vermeld in N°. 2 van dat artikel, kan worden uitgesproken bij veroordeeling wegens eenig opzettelijk begaan misdrijf, in dit Wetboek omschreven."

De verlaging en de plaatsing in eene strafklasse kunnen door den militairen rechter worden uitgesproken bij elke veroordeeling, wanneer hij zulks op grond van het begane feit (misdrijf of overtreding) noodzakelijk acht. Den militairen rechter wordt alzoo ten opzichte hiervan de meest mogelijke vrijheid gelaten.

De verlaging kan alleen toegepast worden op militairen beneden den rang van officier. De veroordeelde wordt steeds verlaagd tot den stand van soldaat; zijn bij het onderdeel der krijgsmacht, waartoe hij behoort, de mindere militairen (2) in klassen verdeeld, zoo wordt in het vonnis aangegeven tot welke klasse hij teruggebracht wordt. De mindere militair kan tot eene lagere klasse verlaagd worden.

Art. 16 O. W. v. M. S. zegt:

»Eerst na verloop van een bij het vonnis te bepalen termijn van ten hoogste een jaar kan de verlaagde in aanmerking komen, om, overeenkomstig de gewone regelen, weder bevorderd of in eene hoogere klasse aangesteld te worden.

»Die termijn vangt aan op den dag waarop de hoofdstraf eindigt."

Art. 16 beneemt dus den korpscommandant de gelegenheid om het vonnis van den krijgsraad nagenoeg illusoir te maken, door den verlaagde na verloop van zeer korten tijd weder te bevorderen.

Verlaging is eene straf en de omvang van die straf moet door den rechter worden bepaald. Zoo noodig kan door de toepassing van het recht van gratie de termijn worden verkort. Zeker is het niet aan te bevelen den rechter de verplichting op te leggen, de verlaging uit te spreken *voor een bepaalden tijd*, na verloop waarvan de gestrafte weder in zijne vorige kwaliteit *wordt* hersteld, omdat dan somtijds een voorrecht of eene bevordering zal moeten worden toegekend aan hem, die 't niet verdient (Toelichting en Verslag).

(1) Art. 28 W. v. S.:

»De rechten waarvan de schuldige, in de bij de wet bepaalde gevallen, bij rechterlijke uitspraak kan worden ontzet, zijn:

»1°. het bekleeden van ambten of van bepaalde ambten;

»2°. het dienen bij de gewapende macht;

»3°. het kiezen en de verkiesbaarheid bij krachtens wettelijk voorschrift uitgeschreven verkiezingen;

»4°.....

»5°.....

»6°.....

»Enz., enz."

(2) Art. 34 O. W. v. M. S.:

»Onder onderofficieren worden verstaan de militairen die eenigen militairen rang beneden dien van adelborst der eerste klasse bij de zeemacht of van tweeden luitenant bij de landmacht bekleeden.

»Onder mindere militairen worden verstaan de militairen die geen rang bekleeden.

Uit hetgeen wij hiervoren neerschreven, mag men niet besluiten dat wij een tegenstander zijn van de derde der bijkomende straffen: *plaatsing in eene strafklasse*. Men bedenke, dat men hier niet te doen heeft met eene *hoofd-*, maar met eene *bijkomende* straf, welke, zoowel volgens het Verslag als volgens de Toelichting, beschouwd moet worden als eene *leerschool* voor de ondergeschiktheid en de tucht, eene strengere leerschool dan het leger.

Vóór alles zij het streven, van de klasse werkelijk eene opleidingsschool te maken (1), waar het gevoel van eigenwaarde niet uitgedoofd, maar versterkt wordt.

Volgens onze bescheiden meening staan de bepalingen van het O. W. v. M. S. dit streven in geen enkel opzicht in den weg; doch veel zal afhangen van de wijze, waarop bij den in art. 23 O. W. v. M. S. bedoelden algemeenen maatregel van bestuur, de inrichting en indeeling der strafklasse, de inwendige dienst en de tucht geregeld worden. De ontwerper zegt: »vooreerst moet het verblijf in de strafklasse afschrikwekkend zijn.» Zeker moet in de strafklasse een streng régime heerschen; men overdrijve echter niet. Eene bepaald *afschrikwekkende leerschool* zal men zich toch wel moeilijk kunnen voorstellen; zij zou eer »verbittering en weerbarstigheid» verwekken, dan wel verbeteren.

De plaatsing in eene strafklasse kan alleen toegepast worden op een minderen militair en gaat van rechtswege gepaard met verlaging tot de laagste klasse. Zij wordt opgelegd voor een tijd van ten minste drie maanden en ten hoogste twee jaren. Het ontwerp geeft hier een betrekkelijk hoog minimum aan, vermits de strafklasse in hoofdzaak beschouwd wordt als eene leerschool.

Wij weten dat de tot gevangenisstraf veroordeelde voorwaardelijk in vrijheid gesteld kan worden (2); eveneens kan volgens art. 20 O. W. v. M. S., de in de strafklasse geplaatste militair voorwaardelijk daaruit ontslagen worden. Indien de voorwaardelijk ontslagene zich misdraagt, kan het voorwaardelijk ontslag herroepen worden (3).

Ofschoon wij deze nieuwe instelling in beginsel zeer toejuichen, zij het ons toch geoorloofd enkele opmerkingen te maken (4).

(1) Personen, die een verdorven inborst hebben, wier tegenwoordigheid voor anderen gevaarlijk kan wezen, die *volslagen* ongeschikt zijn voor het militaire leven, die zich voortdurend schuldig maken aan overmatig gebruik van sterken drank, van wie de zedelijke overtuiging bestaat dat zij zich aan tegennatuurlijke ontucht schuldig maken, moeten door den rechter uit den dienst ontslagen worden. Zij behooren in de klasse, waar zij veel kwaad zouden stichten, evenmin als in het leger thuis. Plaatsing in de strafklasse is een geneesmiddel, dat slechts toegepast mag worden, wanneer men daarvan op goede gronden gunstige resultaten kan verwachten.

(2) Zie N°. 8, bladz. 474.

(3) Art. 21 O. W. v. M. S. zegt:

»De besluiten van voorwaardelijk ontslag en die van herroeping worden genomen door of vanwege het hoofd van het daarbij betrokken Departement van marine of oorlog, enz.»

Moeten deze besluiten niet genomen worden door het hoofd van het daarbij betrokken Departement van marine of van oorlog *in overleg* met het hoofd van het Departement van justitie?

(4) Zie tevens het *Militair Blad* van 31 December 1889; het *Marineblad*, 8ste aflevering, jaargang 1889—1890.

Art. 20 O. W. v. M. S., 1ste alinea, luidt :

»De veroordeelde tot plaatsing in eene strafklasse voor een tijd van ten minste zes maanden kan, wanneer hij ten minste de helft van zijn straftijd daarin heeft doorgebracht, voorwaardelijk daaruit ontslagen worden.»

En de laatste alinea van hetzelfde artikel :

»De straf van plaatsing in de strafklasse wordt geacht geheel te zijn ondergaan, indien hetzij de dienstduur van den veroordeelde, hetzij twee jaren na het voorwaardelijk ontslag zonder herroeping zijn verstreken.»

Het voorwaardelijk ontslag is een voorrecht, dat een prikkel moet zijn voor den veroordeelde om zich goed te gedragen. Stel nu, dat een soldaat de bijkomende straf van zes maanden plaatsing in de strafklasse opgelegd is. Past hij slecht op, dan moet hij zes maanden in de klasse doorbrengen; past hij goed op, dan wordt hij reeds na 3 maanden voorwaardelijk ontslagen; doch. . . . blijft dan nog twee jaren onder een bijzonder toezicht, en loopt gedurende dien termijn de kans in de strafklasse teruggeplaatst te worden. Mocht dit laatste geschieden, zoo wordt de tijd, verlopen tusschen het voorwaardelijk ontslag en de herplaatsing, niet in rekening gebracht op den duur der straf. Men zal ons wel gereedelijk willen toegeven, dat in het door ons gekozen voorbeeld, de veroordeelde die zich slecht gedraagt, in het voordeel is; hetgeen vooral waar is, omdat de plaatsing in de strafklasse »niet zoozeer eene eigenlijk gezegde straf is» (bladz. 105 der Toelichting). Wij meenen, dat in het algemeen de veroordeelde, bij plaatsingen in de strafklasse van korten duur en gedurende de laatste periode van plaatsingen van langeren duur, liever *niet* dan *wel* voorwaardelijk ontslagen zal worden, alzo eerder *slecht* dan *goed* zal oppassen en althans het rechtsinstituut, voorwaardelijk ontslag, in al die gevallen niet de begeerde heilzame resultaten zal opleveren.

Ware het niet beter den duur van het voorwaardelijk ontslag te laten afhangen van den nog onvolbrachten dienstduur in de strafklasse? Intusschen, er zij reeds dadelijk op gewezen, de schaduwzijde eener dergelijke regeling zou zijn, dat bij plaatsingen van korten duur de waarborgtermijn ook betrekkelijk kort zou worden, hetgeen blijkens de ervaring in Duitschland en België opgedaan ten opzichte van de voorwaardelijke invrijheidstelling (gevangenisstraf) niet gewenscht schijnt te wezen.

Begrijpen wij de laatste alinea van art. 20 O. W. v. M. S. goed, dan zal de duur van het voorwaardelijk ontslag soms afhankelijk wezen van eene toevallige omstandigheid (of de dienstduur van den veroordeelde al dan niet gedurende de periode van het voorwaardelijk ontslag eindigt). Gewis zullen sommigen zich hiermede niet kunnen vereenigen, aangezien toch het gedwongen verblijf in de strafklasse, en dus tevens hetgeen daarvoor eventueel van rechtswege in de plaats treedt (d. w. z. het voorwaardelijk ontslag gedurende eene zekere tijdruimte), »wordt ondergaan als een wettig gevolg van het plegen van een strafbaar feit krachtens eene rechterlijke veroor-

deeling en dus valt onder het rechtskundig begrip van straf," en mitsdien geen toevallige factor invloed mag oefenen op den duur van het voorwaardelijk ontslag.

Het ligt voor de hand dat de voorwaardelijk ontslagene geen rang kan bekleeden of in eene hoogere klasse aangesteld worden, waaruit weer voortvloeit, dat hij die onmiddellijk uit de strafklasse ontslagen is, gedurende de eerste twee jaren na zijn ontslag evenmin bevorderd of in eene hoogere klasse gebracht mag worden, daar anders degene, die slecht oppaste in de strafklasse, op stuk van zaken nog in eene voordeeleriger positie zou kunnen komen, dan degene, die zich onberispelijk gedroeg, en dientengevolge voorwaardelijk ontslagen werd.

Art. 19 O. W. v. M. S. houdt in :

»Indien een in eene strafklasse geplaatste militair uit den militairen dienst wordt ontslagen, gaat zijn ontslag uit de strafklasse van rechtswege daarmee gepaard.»

Art. 33 O. W. v. M. S. :

»Indien een militair tijdens zijn verblijf in de strafklasse een misdrijf begaat, met het oogmerk om uit den militairen dienst ontslagen te worden, kan, wanneer dat ontslag wordt uitgesproken, de op het misdrijf gestelde tijdelijke gevangenisstraf worden verhoogd met ten hoogste de helft van den duur van den nog onvolbrachten dienstduur van den veroordeelde.»

Onderwerpen wij deze beide artikelen aan eene nadere beschouwing.

Nemen wij aan dat een militair veroordeeld is tot plaatsing in eene strafklasse gedurende twee jaren. *Nauwelijks* bevindt hij zich in de klasse, of hij begaat een misdrijf A, waarop eene straf van ten hoogste één jaar gevangenisstraf gesteld is. De rechter veroordeelt den schuldige tot maanden gevangenisstraf, en vindt het bovendien noodzakelijk, *ofschoon het oogmerk om uit den militairen dienst ontslagen te worden niet bestaat*, ingevolge de hem toegekende ruime bevoegdheid bij art. 17 O. W. v. M. S. (1), de bijkomende straf *ontslag uit den dienst* op te leggen. Ingevolge art. 19 O. W. v. M. S. wordt de schuldige nu tevens ontslagen uit de klasse; en tengevolge van het gepleegde misdrijf A wordt alzoo, en wel ten onrechte, eene straf, opgelegd naar aanleiding van een vroeger begaan misdrijf, zeer aanmerkelijk verlicht.

Stel thans dat het bijzonder oogmerk, bedoeld in het hierboven aangehaald art. 33, wel aanwezig is; dat de schuldige dientengevolge bij het vonnis uit den dienst ontslagen wordt (2), en de rechter het mitsdien noodig acht, gebruik te maken van het recht, hem toegewezen in het slot van art. 33 O. W. v. M. S. (3).

(1) Zie bladz. 525, van dit nummer.

(2) Wij wijzen er op, dat, al is het door art. 33, O. W. v. M. S. geëischt opzet bij den schuldige aanwezig, de rechter toch *niet verplicht* is het ontslag uit te spreken.

(3) Het art. 33 O. W. v. M. S. legt hiertoe den rechter *geene verplichting* op.

Wanneer nu echter de schuldige reeds bijna zijn geheelen dienstitijd volbracht heeft, dan zal de rechter de op het misdrijf gestelde tijdelijke gevangenisstraf niet noemenswaardig kunnen verhoogen, terwijl daarentegen den schuldige weer een korter of langer verblijf in de strafklasse als het ware kwijtgescholden wordt (1).

In het *Marineblad* (aflevering 8, 1889—1890) richt de Marine-officier J. P. VAN ROSSUM een aanval op art. 33 O. W. v. M. S. De Schrijver zegt:

»Toepassing van dit artikel zal tot groote wanverhoudingen tusschen misdrijf en straf aanleiding kunnen geven. Wordt het toegepast bij veroordeeling van een militair, die een onvolbrachten dienstitijd heeft van 18 jaren, dan zal de straf, gesteld op een door hem gepleegd misdrijf, met 9 jaren verhoogd kunnen worden, onverschillig of op dat misdrijf een maximum gevangenisstraf van 1 jaar of van 20 jaren gesteld is. Aangezien de tijdelijke gevangenisstraf echter nimmer langer kan duren dan 20 jaren, wordt de maximum straf in het eerste geval 10 jaren en blijft zij in het tweede geval op 20 jaren bepaald.

»Of het gepleegde misdrijf al dan niet ontslag uit den militairen dienst noodzakelijk maakt, zal geheel afhangen van de subjectieve meening van den rechter en veelal zal hieromtrent verschil van gevoelen bestaan. In het bovengenoemde geval zal dus tegen eene zelfde handeling 1 jaar of 10 jaren gevangenisstraf zijn bedreigd, geheel afhankelijk van de toevallige omstandigheid of de meerderheid der leden van den krijgsraad of van het hof van meening is, dat het begane misdrijf ontslag uit den militairen dienst noodzakelijk maakt, ten minste indien gebleken is, dat de beschuldigde bij het plegen van het feit dezelfde meening (2) was toegedaan als die leden, welke ontslag uit den militairen dienst noodzakelijk achten en tevens, dat hij alleen daarom het misdrijf gepleegd heeft.

»Het artikel schijnt noodeloos gestreng, omdat de straf, welke opgelegd kan worden voor een misdrijf, dat ontslag uit den dienst noodzakelijk maakt, den rechter wel gelegenheid zal geven, ook met de hier genoemde verzwarende omstandigheden voldoende rekening te houden. Die personen, waarbij de weezin tegen den militairen dienst zoo groot is, dat zij voor geen middelen om daaruit ontslagen te worden, terugdeinzen (lees Toelichting), zal men niet weerhouden door dit artikel en het is ook niet wenschelijk hen in dienst te houden. Het belang van den dienst is juist hen zoo spoedig mogelijk daaruit te verwijderen. Wil men het artikel behouden, dan zal het toch noodig wezen er aan toe te voegen: »Deze verhooging kan in geen geval meer dan jaren bedragen.»

De artt. 24 en 25 O. W. v. M. S. leeren ons dat de tijd door een veroordeelden militair in eene strafklasse doorgebracht, en de tijd gedurende

(1) Zie tevens het *Militair Blad* van 31 December 1889.

(2) D. w. z. dat de beschuldigde het misdrijf gepleegd heeft, met het oogmerk om uit den militairen dienst ontslagen te worden.

welken hij van de vrijheid beroofd is geweest, hetzij in voorloopige verzeerde bewaring, hetzij tot het ondergaan van de hem opgelegde straf, niet als dienstdtijd medegerekend wordt. Hieruit volgt dat de tijd, gedurende welken de militair voorwaardelijk in vrijheid gesteld of voorwaardelijk uit de strafklasse ontslagen is, wèl als dienstdtijd in aanmerking komt.

Art. 26 O. W. v. M. S. houdt in, dat tijdens het ondergaan van gevangenisstraf of hechtenis, vervangende hechtenis daaronder begrepen, gedurende den bij het vonnis vermelden termijn der verlaging, en tijdens zijn verblijf in de strafklasse den veroordeelden militair het recht ontzegd is om ridderorden, eeretekenen, medailles of onderscheidingsteekenen, voor zoover deze laatste ter zake van vorigen dienst bij de gewapende macht zijn verkregen, te dragen.

Met den inhoud van dit artikel kunnen wij ons niet vereenigen; wij zien niet in, dat den soldaat, die een gering strafbaar feit begaan heeft, dat hoegenaamd geen blaam op hem werpt, bij wijze van straf, het in art. 26 bedoeld recht ontzegd moet worden. In elk geval zouden wij de woorden *gedurende den bij het vonnis vermelden tijd der verlaging* willen schrappen, aangezien in het artikel niet gesproken wordt van den voorwaardelijk in vrijheid gestelden en den voorwaardelijk ontslagen militair.

Wij mogen het Eerste Boek niet ter zijde leggen, dan nadat wij nog op een paar punten de aandacht gevestigd hebben.

Art. 29 O. W. v. M. S. (Titel III. *Uitsluiting, vermindering en verhooging der strafbaarheid*) bepaalt, dat hij, die in tijd van oorlog binnen de grenzen zijner bevoegdheid een naar de regelen van het oorlogsrecht geoorloofd feit begaat, niet strafbaar is, en vermeerdert mitsdien het aantal der bestaande redenen tot uitsluiting der strafbaarheid (1). Het artikel, dat in de toekomst voor den officier een spoorslag zal zijn om zich op het oorlogsrecht toe te leggen, kan geene nadere aanwijzingen geven. De rechter moet in elk speciaal geval beslissen of het feit in overeenstemming of in strijd met het oorlogsrecht is. Is het feit geoorloofd, dan waarborgt het artikel straffeloosheid.

Art. 34 bevat eene strafverhooging, ten aanzien van een militair, die opzettelijk met een anderen militair van minderen rang aan hetzelfde misdrijf deelneemt.

Titel VIII, *Verval van het recht tot strafvordering en van de straf*, bevat vier artikelen (artt. 41, 42, 43 en 44), handelende over de verjaring.

Art. 41 O. W. v. M. S. houdt in, dat het recht tot strafvordering wegens

- (1) 1°. abnormale toestand der verstandelijke vermogens (art. 37 W. v. S.);
 2°. jeugdige leeftijd (art. 38 W. v. S.);
 3°. overmacht (art. 40 W. v. S.);
 4°. noodweer (art. 41 W. v. S.);
 5°. wettelijk voorschrift (art. 42 W. v. S.);
 6°. ambtelijk bevel (art. 43 W. v. S.).

een der misdrijven, omschreven in artikel 64 (militair verraad) van het W. v. M. S. of in de artt. 92, 93, 97, 101, 102 en 108 (misdrijven tegen de veiligheid van den Staat of tegen de Koninklijke waardigheid) van het W. v. S., begaan door een aan de militaire rechtsmacht onderworpen persoon, niet door verjaring vervalt. Volgens het W. v. S. kan het recht tot strafvordering steeds, zelfs bij de zwaarste misdrijven, verjaren; het art. 41 O. W. v. M. S. behelst dus eene hoogst belangrijke afwijking, welke gewis voor bestrijding vatbaar is (1), van de beginselen, die ten opzichte van dit onderwerp den grondslag gevormd hebben van het W. v. S. Het recht tot strafvordering wegens alle niet in artikel 41 O. W. v. M. S. vermelde misdrijven, ter zake waarvan de doodstraf kan worden opgelegd, vervalt door verjaring in vier-en-twintig jaren (art. 42 O. W. v. M. S.), welke verjaringstermijn alzoo zes jaar langer duurt dan dien, welke in het W. v. S. aangenomen is voor misdrijven, waarop levenslange gevangenisstraf gesteld is.

Art. 76 W. v. S., laatste alinea, bepaalt dat het recht tot uitvoering van de straf in geen geval verjaren kan binnen een termijn korter dan den duur der hoofdstraf; aangezien nu de doodstraf eene zwaardere straf is (art. 37 O. W. v. M. S.) dan de levenslange vrijheidsberoving, stelt art. 44 O. W. v. M. S. vast, dat het recht tot uitvoering van de doodstraf niet door verjaring vervalt.

Op bladz. 126 der Toelichting vinden wij vermeld, dat het vermoedelijk wel niet betwist zal worden (2), dat *en ongeoorloofde afwezigheid en desertie* volgens de daarvan in het O. W. v. M. S. gegeven omschrijvingen *voortdurende* misdrijven zijn.

De vervolgings-verjaringstermijn bij de genoemde delicten zal derhalve eerst een aanvang nemen (3), *wanneer aan den verboden toestand* (van afwezigheid) *een einde is gemaakt* (door arrestatie of vrijwillige aangifte), *of een einde is gekomen* (doordat de verplichting tot aanwezigheid heeft opgehouden te bestaan). Dit wordt uitgedrukt door Art. 43 O. W. v. M. S.:

»De termijn van verjaring van het recht tot strafvordering ter zake van ongeoorloofde afwezigheid of van desertie vangt aan met den dag na dien waarop aan des daders afwezigheid binnen zijn dienstdag een einde komt, of, zoo dit niet het geval is, met den dag na dien waarop de dader, indien hij het misdrijf niet had gepleegd, wegens volbrachten dienstdag uit den dienst zou zijn ontslagen.»

Wij meenen, dat men bij het redigeeren van het tweede gedeelte van art. 43 O. W. v. M. S. niet gedacht heeft aan den *officier*, die zich aan het misdrijf ongeoorloofde afwezigheid of desertie schuldig maakt.

(1) Zie *Tijdschrift voor Strafrecht*, 1890, Deel IV, aflevering 4, bladz. 322—325; *Paleis van Justitie*, N°. 125, 1889; *Verslag*, bladz. 47.

(2) Zie evenwel *Paleis van Justitie*, N°. 126, 1889; *Verslag*, bladz. 48.

(3) De regel is, dat bij oogenblikkelijke misdrijven de verjaring aanvangt op den dag na dien waarop het feit is gepleegd. (Art. 71 W. v. S.)

Titel IX. *Betekenis van sommige in het wetboek voorkomende uitdrukkingen. Uitbreiding der toepasselijkheid van sommige bepalingen.*

Art. 51 O. W. v. M. S. geeft aan, wanneer de verhouding van *meerdere* tot *mindere* bestaat (het ontwerp bedient zich van geene andere uitdrukkingen dan *meerdere* en *mindere*); art. 52 O. W. v. M. S. is eene uitbreiding van het voorgaand artikel en regelt hoe, bij gelijkheid van rang, de meerdere ouderdom in dien rang gerekend wordt; art. 53 omschrijft de positie, uit een hiërarchisch oogpunt, van den militair, aan wien een titulaire rang toegekend is.

Bij de bekende onvolledigheid van de bestaande reglementen en voorschriften ten aanzien van dit onderwerp, gedeeltelijk aangevuld door de heerschende jurisprudentie, zijn deze artikelen welkom, alhoewel terecht opgemerkt wordt, dat zij eigenlijk niet in een strafwetboek thuis hooren. In de eerste plaats geldt deze opmerking het art. 52, welk artikel tot in details afdaalt.

De verhouding van meerdere tot mindere bestaat tusschen twee militairen (art. 51 O. W. v. M. S.):

1°. Krachtens hooger en militairen rang;

2°. Bij gelijkheid van rang, krachtens meerderen ouderdom in dien rang, doch alleen in betrekking tot dienstaangelegenheden.

Tegenwoordig is bij gelijkheid van rang diegene meerdere, welke met het *commando* belast is (jurisprudentie van het Hoog Militair Gerechtshof); ouderdom van rang doet hierbij niets ter zake.

3°. Onafhankelijk van hun rang of stand, wanneer en voor zoover de eene, hetzij krachtens zijne betrekking als bevelvoerend militair, hetzij krachtens beschikking van het bevoegd gezag (1), den anderen onder zijne bevelen heeft.

Alzoo de hogere zal soms *ondergeschikt* zijn aan den lagere in rang, zal m. a. w. tegenover den laatstgenoemde insubordinatie kunnen plegen (Bijv. wanneer een officier, ofschoon hooger in rang dan de plaatselijke commandant, weigert een order op te volgen, welke de plaatselijke commandant, krachtens zijne instructie, gegeven heeft).

Hoewel volgens de vigeerende jurisprudentie de meerderheid niet slechts afhankelijk is van den *rang*, maar soms ook van het *commando* (zie hierboven), zoo is het ons toch niet bekend dat ooit eene beslissing gevallen is in den geest van het voorschrift van art. 51 O. W. v. M. S., 3°.

In verband met het hier besprokene staat nog art. 119 O. W. v. M. S. (Tweede Boek), luidende:

»Ten aanzien van de in dezen Titel (Titel IV, *Misdrijven tegen de ondergeschiktheid*) omschreven feiten wordt eene troepenafdeeling in dienst of een

(1) In het reeds meer aangehaald opstel, voorkomende in het *Marineblad*, wordt in overweging gegeven achter het woord *gezag* te laten volgen in eene militaire betrekking.

schildwacht gelijkgesteld met een meerdere, behalve in geval het feit is begaan door hem aan wien zij als zoodanig ondergeschikt zijn" (1).

Dit artikel vult eene leemte aan (voor zoover het betrekking heeft op de *troepenafdeeling*) van ons geldend militair recht, waarin het Hoog Militair Gerechtshof zoo goed mogelijk tracht te voorzien, door de toepassing der artt. 99—101 van het Crimineel Wetboek met behulp van het vermaarde art. 17 uit te breiden.

Art. 55 O. W. v. M. S. zegt:

»Met den schildwacht wordt gelijk gesteld ieder militair aan wien deze gelijkstelling kenbaar is gemaakt.»

Het artikel heeft zijne geboorte te danken aan marinebelangen; het zal daarom echter, tot wet verheven, niet minder van kracht zijn voor de landmacht.

Het ligt voor de hand dat niet maar elken meerdere het recht toegekend kan worden de in art. 55 O. W. v. M. S. bedoelde gelijkstelling kenbaar te maken, terwijl het tevens gewenscht is, zoo niet noodzakelijk, dat men algemeen wete, of althans zij die met den gelijkgestelde in aanraking kunnen of moeten komen, wie nu wel, zonder in den engeren zin schildwacht te zijn, toch als zoodanig in aanmerking komen. Betreffende het een en ander zullen bij regeeringsmaatregel nadere voorschriften kunnen gegeven worden.

Ten slotte vermelden wij den inhoud van art. 59 O. W. v. M. S.:

»Waar gesproken wordt van een misdrijf, gepleegd bij een gevecht met den vijand, wordt daaronder mede begrepen het geval, dat de schuldige het misdrijf pleegt met het oog op een door hem aanstaand geacht gevecht of bij een terugtocht uit een gevecht met den vijand.»

De meerderheid der Commissie heeft gemeend zich bij den inhoud van dit in subjectieven zin geredigeerde artikel te kunnen neerleggen, omdat dwaling omtrent het vooruitzicht van een gevecht bijna ondenkbaar is. Geheel anders was het oordeel der meerderheid betreffende het vroeger besproken art. 58 O. W. v. M. S. (zie N°. 8, bladz. 486), dat zij bij handhaving der subjectieve redactie volstrekt onaannemelijk achtte.

P. P. C. COLLETTE.

(Wordt vervolgd.)

(1) De meerderheid van de militaire commissie is van oordeel, dat de woorden: *eene troepenafdeeling in dienst of* uit dit artikel behooren te vervallen, en dat dienovereenkomstig in het slot de woorden: *zij* *zijn* behooren te worden vervangen door: *hij* *is*.

HET ROOKZWAK BUSKRUIT EN DE TACTIEK.

Den 26sten October ll. stelde de Redactie van het gunstig bekende *Militär-Wochenblatt* hare kolommen beschikbaar tot bespreking van den vermoedelijken invloed van rookzwak buskruit op de vechtwijze der verschillende wapens in de toekomst.

»Die Wichtigkeit des behandelten Gegenstandes,» heette het, »macht eine allseitige Beleuchtung desselben erwünscht.»

Een groot aantal opstellen, waaronder zeer belangrijke, volgden elkander met snelheid op; opstellen, die, in verband met de meeningen in andere voornamelijk tijdschriften, *Jahrbücher*, *Avenir Militaire*, *Revue d'Artillerie*, *Archiv*, enz. of in brochures geuit, langzamerhand een zeer omvangrijke rookzwakbuskruit-literatuur vormen, der bestudeering overwaardig.

Langzamerhand komen de gemoederen tot rust, en is er meerdere kalmte waar te nemen in de gevoelens omtrent de richting, die de tactiek voortaan heeft in te slaan tot bereiking van het onveranderlijke gevechtsdoel: vernietiging van 's vijands weerkrachten, ten koste van een minimum aan eigen offers.

Schijnbaar niet ten onrechte worden de beoefenaars der tactische wetenschap van stelselloosheid beschuldigd. Onder hun invloed worden wijziging op wijziging in de reglementen aangebracht, reglementen die hun bruikbaarheid op het slagveld nooit hebben bewezen. Phantasieën eener verhitte verbeelding, noemt men hunne studiën, dogma's van verdachte waarde hunne uitspraken, meermalen nochtans de vrucht van nauwgezetten arbeid en ernstige overdenking.

Slechts »schijnbaar» billijk is die geringschatting; wie toch zal bij eenig nadenken niet erkennen moeten, dat de ervaring niet *alleen* de leermeesteres is, bij wie wij ter schole moeten gaan, om ons te bekwamen voor de ernstige roeping, die ons elk oogenblik wachten kan? Niet de krijgsgeschiedenis alleen geeft den weg aan, dien men in de toekomst heeft te volgen. Zij, die dat meenen, zullen de bittere gevolgen van hun zucht tot blindelings navolgen moeten ondervinden; de bron van Frankrijks wapengeluk in 1859 baarde Oostenrijk, zeven jaar later, niets dan teleurstellingen en onnoodige verliezen.

Daarmede is niet gezegd, dat de ervaring op het slagveld opgedaan, niet behoort dienstbaar gemaakt te worden aan de wijze, waarop wij onze troepen in het gevecht zullen brengen; het tegendeel is waar. De gunstige uitkomsten bijv. van meerdere werking naar de flank der tegenpartij, in de latere slagen en gevechten van den Fransch-Duitschen oorlog zoo duidelijk gebleken, werden door de Russen niet gekend of geminacht. »Il n'y a ni flancs, ni derrière et il ne doit pas y en avoir,» luidde de gevechtsinstructie van DRAGOMIROV, »fais toujours front du côté de l'ennemi; fais comme tu l'as appris à l'école; tire juste, charge vigoureusement à la baïonnette et Dieu te donnera la victoire!» (1). Deze bleef echter dikwijls uit en noodeloos gebrachte offers drongen ten slotte den weg te bewandelen, door ervaring reeds gewezen, door gebrek aan studie onbekend. De punten 67—71 der Duitsche gevechtsinstructie voor de infanterie zullen dan ook voor dat leger voortaan goede diensten bewijzen, zoo ze met oordeel worden toegepast (zie »Exercir-Reglement für die Infanterie,» 1888).

En slaafsche navolging ginds, en zelfgenoegzaamheid hier, wijzen ons op de gevaren, waaraan men zich blootstelt, zoo de krijgsgeschiedenis in vredestand niet ijverig ter hand genomen en vooral niet met oordeel gelezen wordt. Doch tevens dient ernstig rekening gehouden te worden met de ontwikkeling op technisch gebied; wat baatte den Franschman zijn ver dragend Chassepôt, welks kracht hij niet vermoedde, wat den Turk zijn Peabody, bij volkomen onbekendheid met vuurdiscipline en vuurleiding?

De tactische vorming van beiden had geen gelijken tred gehouden met de snelle ontwikkeling op technisch gebied. Zoolang de mensch niet moede wordt aan de natuur hare geheimen te ontlokken, zoolang is het des krijgsmans recht niet alleen, maar tevens zijn ernstige plicht de vruchten der wetenschap aan zijn streven dienstbaar te maken; zoolang ook zullen zich telkens en telkens weder nieuwe gezichtspunten openen omtrent de wijze, waarop wij den vijand hebben te bestrijden. Met elke voor ons doel belangrijke ontdekking, met elke technische verbetering zal de tactiek rekening houden, zoo noodig daarnaar hare leerstellingen wijzigen. Wat wonder dan, dat men zich heden ten dage afvraagt: in hoever zullen we onze vormen, onze tactische leiding moeten veranderen, ten gevolge der overal tot stand gekomen of te verwachten invoering van rook- en knalzwak buskruit?

De vijandige opmerking in een artikel der *Jahrbücher* van 1889: »Die Einwirkung dieser Veränderung in der Bewaffnung auf der Tactik vermag man heute sich erst aus der Phantaisie vorzustellen; zu bestimmteren Anschauungen hierüber dürften bisher nur die Franzosen gekommen sein,» is dan ook even onjuist als scherp. Trouwens de Duitsche pers heeft die uiting volkomen gelogenstraft, om te beginnen met den Schrijver zelf, die door den ernst, waarmede hij zijn betoog voert, te eenenmale vergeet, dat hij slechts een spel der verbeelding beoogde en niets meer.

(1) Zie: VERMERSCH, *Tir aux grandes distances et son influence sur la tactique*, page 19.

»La découverte de la poudre sans fumée constituera une révolution.» Ziehier het oordeel van den Kapitein der artillerie MOCH, waarmede hij zijn belangrijk artikel in de *Revue d'Artillerie* van Jan. II. aanvangt. Het is ons streven na te gaan in hoever deze uitspraak erkenning verdient, en hoe diep die omwenteling dan wel ingrijpt in de denkbeelden, die tot hertoe in de gevechtsleer als de meest heerschende den voorrang verdienden.

Evenals bij elken belangrijken stap op technisch terrein, had men ook hier te kampen met de aanhangers van het bestaande; nochtans werd het goede voorbeeld, door Frankrijk gegeven, reeds spoedig door verschillende Staten gevolgd. Terwijl in Frankrijk de ingenieur VIEILLE, de uitvinder van het poudre sans fumée (?), door de Academie des Sciences vereerd werd met den driejaarlijkschen prijs Lecomte (*frs.* 50.000), brachten Duitschland, Zwitserland, België en Italië de buskruitquaestie tot oplossing; ook in Oostenrijk wordt de invoering spoedig tegemoet gezien.

Die Staten hebben alle voor hunne draagbare wapenen het rookzwak buskruit ingevoerd, dat zich in Duitschland, Frankrijk en Italië ook bruikbaar toonde voor de veldvuurmonden.

Het lijkt dan ook geen twijfel of alle Staten volgen voor en na dat voorbeeld, ja zelfs is de tijd niet ver meer, waarin bij de vuurmonden van elke soort en kaliber dit kruit als voortdrijvend middel zal worden gebezigd.

Hoewel het ons doel niet is de zaak van hare technische zijde te beschouwen, of te wijzen op de vermindering van den terugstoot, of wel op de ballistische voordeelen der nieuwere kruitsoorten, dienen we toch de uitkomsten der proeven na te gaan, ten einde te kunnen bepalen in hoever de benaming rookvrij en knalvrij buskruit juist is, alvorens ons een beeld te kunnen vormen van de afwijking, die het gevechtveld in de toekomst zal te aanschouwen geven (1).

Enkele schrijvers, vooral zij, die al spoedig hunne meening ten beste gaven, zijn bij de behandeling van dit onderwerp uitgegaan van een zeer verdachten grondslag, nl. de volkomen knalvrijheid der nieuwere buskruitsoorten bij hunne ontbranding. Hoewel men al dadelijk toestemde, dat een meer geleidelijke gasontwikkeling en een geringere maximum-spanning (1800 atm. tegen vroeger \pm 3000) een minder hevige trilling der luchtmoleculen ten gevolge zouden kunnen hebben, en op het oogenblik dat het projectiel den loop verlaat, de knal dientengevolge zou kunnen verzwakken, werd het bericht der knalvrijheid toch reeds dadelijk, en zeer terecht, tegengesproken, al behoort in de toekomst eene nog minder hoorbare losbranding misschien niet tot de physische onmogelijkheden. In den *Spectateur Militaire* van April II. leest men dan ook:

»La poudre Vieille ne produit pas de fumée ou, du moins, elle ne produit qu'une fumée à peine visible à quelques mètres de distance, un nuage léger, presque aussitôt disparu que produit et absolument imperceptible à l'oeil, à

(1) Over de bereiding van het nitro-buskruit, zie o. a. *Jahrbücher* 1889 en het Maart-nummer van 1890, bladz. 382, alsmede *Mittheilungen* 1890, Not., Heft 5: *Moderne Kriegsgewehre*.

cinquante mètres seulement du point d'origine. Quant au bruit de la détonation, il n'est pas aussi insignifiant, qu'on a bien voulu le dire.

»Toutefois, à 200 mètres des tireurs on n'entend encore rien, à moins d'avoir l'ouïe très-fine. Au delà de 200 mètres plus rien du tout.»

Ofschoon wij van meening zijn, dat met dergelijke berichten niet dan met de grootste voorzichtigheid moet worden omgegaan, wordt de verzwakking van het geluid toch algemeen bevestigd, zij het dan ook niet in zoo sterke mate als door de redactie van bovengenoemd blad.

De *Revue d'Artillerie* geeft aan dat op afstanden boven 400 M. de knal van het nieuwe kruit niet is waar te nemen. Hoewel nu deze eigenschap niet door allen ter sprake wordt gebracht, schijnt men veilig de laatste mededeeling als zeer nabij de waarheid te kunnen aannemen. Trouwens, de vele stoffen, die als rookzwak buskruit gebezigd kunnen worden, hebben natuurlijk verschillende, dikwijls zeer uiteenlopende eigenschappen.

Omtrent de mindere rookvorming luiden de berichten meer in den geest van het boven aangehaalde uit den *Spectateur Militaire*.

Het oordeel over het z. g. Blättchen-Pulver, door de Associatie der kruitfabrieken van den Rijn en Westfalen vervaardigd, velt de *Revue Militaire Belge* (1) als volgt:

»La poudre d'artillerie à gros grains, modèle '86, a presque la même forme, la même grosseur de grains et la même couleur que la poudre à gros grains pour canons de campagne en usage jusqu'à présent, mais sa composition est différente. C'est à celle-ci que la poudre doit les avantages suivantes: Un rendement supérieur par kilogramme, c'est-à-dire, qu'on obtient la même vitesse initiale avec une charge sensiblement moindre que pour la poudre actuelle (2); elle ne laisse dans l'âme que très peu de résidus, faciles à enlever; le dégagement de fumée est faible; la fumée est peu épaisse, elle se dissipe rapidement, de sorte que la visée n'est pas contrariée au même point qu'avec la poudre d'aujourd'hui; la flamme, qui apparaît au départ du coup, est moins considérable.»

Eindelijk melden de Italiaansche parlementsberichten, dat het nieuwe kruit, ballistit van NOBEL, èn bij de proeven door een speciaal daartoe aangewezen commissie, èn bij de centraal-infanterie-schietschool èn ten slotte bij een op groote schaal door den troep gehouden proef uitmuntend heeft voldaan (3).

(1) *Revue Militaire Belge*, 1889, Tome IV.

(2) De Duitsche infanterist heeft een taschvoorraad van 150 patronen.

(3) De door den Minister van Oorlog in het Italiaansche parlement gehouden rede had het aannemen eener budgetverhooving van 23½ miljoen lires tengevolge, voor de nieuwe munitie. Men is voornemens gedeeltelijk daarvan een Staatsfabriek op te richten te Terni of Tivoli. Met de invoering van dat kruit gaat geen kalibervermindering gepaard, daar voorloopig het Vitali-geweer (kal. 10,35) behouden blijft. De aanvankelijke snelheid zou tot 650 M. kunnen worden opgevoerd, doch men vergenoegt zich met 620; het gewicht der patronen is van 34 op 29 G. teruggebracht, zoodat de uitrusting van 96 tot 112 patronen kan stijgen, zonder de belasting van den man te vergrooten; de terugstoot vermindert aanzienlijk.

Zie ook *La Belgique Militaire* van 18 Mei 1890.

Veilig kan men dus aannemen :

1°. dat de knal der ontbranding verzwakt is, zoodat boven 300 M. een enkel schot uit een infanterie-vuurwapen niet wordt gehoord; dat het geluid bovendien kort en dof is;

2°. dat het kruit een dunnen blauwen of bruinen rook vormt, die zich, ook bij een hoogen barometerstand of vochtig weder, zeer snel oplost, zoodat, zelfs bij ongunstige windrichting, de troep niet in rook wordt gehuld. Boven 400 M. is de rook van het infanterie-vuur niet waar te nemen, terwijl de vuurmond op voor de artillerie zeer kleine afstanden de standplaats der batterij nog maar uiterst vluchtig teekent (1).

Invloed op de vuurwerking.

Laat ons onderstellen, dat beide partijen van een der bovenbedoelde nieuwe buskruitsoorten zijn voorzien. De nevel, die voorheen beiden, vriend en vijand, scheidde, is nu, niet voor een enkel oogenblik, of op enkele punten van het gevechtveld, maar te eenenmale opgelost, het dubbele rookgordijn voor goed weggetrokken.

Elk doel, dat zich niet door kunstmatige of natuurlijke dekkingen aan ons oog weet te onttrekken, teekent zich duidelijker naarmate de afstand, die het van ons scheidt, vermindert; elke beweging, elke vormverandering wordt waargenomen, geen handeling ontsnapt aan het oog van den opmerkzamen waarnemer.

Met het verdwijnen van den rook, verdwijnt tevens elke belemmering in het richten; pauses, tot het concentreeren van het vuur op punten, die door onze eigen wapenwerking, zij het dan ook tijdelijk, aan ons oog ontsnapten, zijn niet meer noodzakelijk; salvovuur der infanterie, ter wille van die pauses, is niet meer geboden. Ontegenzeggelijk aan onze zijde een niet genoeg te waardeeren voordeel.

Ondanks de hevige wijze, waarop de tegenstander ons vuur mocht beantwoorden, mist hij thans het vermogen zich aan onze waarneming te onttrekken. De doelen blijven daardoor beter te onderscheiden; ook dat bevordert de juistere richting (2); thans kan er sprake van zijn dat de ligging van het

(1) In het zooveen verschenen Mei-nummer van het *Archiv* bespreekt de Generaal WIEBE het rookzwakke buskruit als:

»Solches, dessen Dampf die verhüllende Eigenschaft desjenigen aller bisher benutzten Pulversorten gar nicht oder doch nur in einem für den praktischen Gebrauch nicht in Betracht kommenden geringen Masse besitzt.»

(2) Het voordeel van rookzwak kruit in dit opzicht bleek o. a. bij een proef in Italië genomen door eene compagnie Bersaglieri, den 4den Maart 1890. De schijven waren geplaatst op 400 M.; achtereenvolgens werden per man 25 patronen verschoten met zwart kruit en met ballistit; de uitkomsten waren de volgende:

	Langzaam vuur.	Repeteervuur.
Zwart kruit.	38 0/0	26 0/0.
Ballistit.	54 0/0	47 0/0 treffers.

Zie *Mittheilungen über Gegenstände des Artillerie- und Geniewesens*, 1890, Heft 3.

doel ten opzichte van de trefferkern van het bundelvuur der infanterie eenigszins te benaderen is, al meenen wij, dat het zoogenaamde inschieten met salvo's toch nog steeds met groote moeilijkheden gepaard gaat. Zelfs al neemt men aan dat de diepte van den bundel niet veel grooter is dan 100 M., zal, op groote afstanden althans, toch slechts bij benadering zijn te bepalen van hoeveel procent der verschoten projectielen de aanslag is waargenomen. Daar staat echter tegenover dat de onrust, aan 's vijands zijde veroorzaakt door onze gunstig gelegen bundels, gemakkelijker is waar te nemen. Het controleeren der springpunten van de artillerie gedurende het inschieten is echter meer dan ooit verzekerd. Terwijl de somwijlen 150 M. en meer diepe rookwolken aan 's vijands zijde onze artillerie slechts toelieten alleen de zeer ver te kort gaande projectielen waar te nemen, wordt, nu de horizon vrij is en de batterijcommandant zich ten opzichte zijner batterij kan plaatsen, waar hem dat goeddunkt, de artilleristische afstand snel en met juistheid vastgesteld, en lijdt elke batterij, elke bataljonsmassa, die het waagt zich op 3000 M. en meer op de open vlakte aan het oog onzer artillerie te vertoonen, verliezen, die de eerste spoedig buiten gevecht zullen stellen, de laatste tot snelle oplossing dwingen tegenover het vuur van hun onzichtbaren vijand.

Doch bovenal is het waarnemen der uitwerking verzekerd, een der eerste voorwaarden, die krachtsverbruik in het vuurgevecht wettigen en het vertrouwen van den troep in zijn wapen en in het bereiken van het doel verhoogen.

Bovendien wordt het vuur afgegeven in de gegronde overtuiging, dat onze positiën zich niet teekenen door den rook, dat het hier en daar verdichten der tirailleurlinie, zoo het ongezien geschieden kan, zich niet onmiddellijk verraad en de tegenpartij dus niet meer als het ware uitnoodigt ons te treffen in de punten, waar hem de meest gunstige doelen worden aangeboden. Zelfs lage en voor ons doorzichtbare maskers vormen nu inderdaad een volkomen gezichtsdekking voor onze batterijen; de opgaande rook, die vroeger onze standplaats daarachter verried, is thans niets dan een zwakke stofwolk, wellicht zelfs voor het gewapende oog niet dan zeer vluchtig waar te nemen.

Meer dan ooit zullen wij echter steun moeten zoeken in het terrein; ongedekte opstelling of verplaatsing van troepen, vroeger door de tirailleurlinie verborgen voor 's vijands oog, kan niet meer ongestraft geschieden; meer dan ooit dient onze aandacht gevestigd te worden op het aannemen van weinig kwetsbare vormen; in zooverre kan het rookvrije buskruit een ernstig nadeel worden genoemd. Doch er is meer.

Zwakke tirailleurliniën aan 's vijands zijde, die vroeger hare standplaats door haar vuur aanduiden, ontsnappen voortaan aan onze waarneming en zullen ons bestoken uit punten, waarvan wij de richting wellicht niet kunnen benaderen.

's Vijands batterijen, eenmaal gedekt in werking gebracht, zijn moeilijk te onderscheiden en verraden zich niet door zware rookwolken; kortom, de tegenstander geniet in meerdere of mindere mate dezelfde voordeelen als wij. Dit staat echter vast: al naar gelang de afstand, die ons van den vijand scheidt, kleiner wordt, kunnen we onzen tegenstander des te beter in de oogen zien, hem met des te meer zekerheid treffen en, naarmate we het oorlogswapen met vaster hand voeren, wordt de kans grooter het gevechtsdoel te bereiken. De invoering van rookzwak buskruit kan dus voor den soldaat, in verreweg de meeste gevechtssomstandigheden, niet dan een beslist voordeel worden genoemd.

Genieten vriend en vijand voordeelen, zijn zij beiden verplicht nadeelen in den koop te nemen, het evenwicht is echter verbroken. We willen dus nagaan aan wiens zijde de balans overhelt.

Ophelderings- en veiligheidsdienst.

Waar men zich bevindt, in welken toestand men ook verkeert, steeds moet men op de hoogte zijn van de punten, welke door den tegenstander zijn bezet, van den toestand waarin hij verkeert, zoo mogelijk zelfs van zijne voornemens. Hetzij men rust of marcheert of in gevecht is gewikkeld, hetzij men vervolgt of door overmacht gedwongen wordt te wijken, steeds dient men op eigen veiligheid bedacht te zijn, elk oogenblik zich af te vragen, welke maatregelen dienen genomen te worden om den vijand afbreuk te doen, welke om zijne plannen tegen te werken, verrassingen te voorkomen, afmatting der eigen troepen te beletten; zoowel hier als bij elke andere oorlogshandeling dient het streven op den voorgrond te staan den tegenstander aan onzen wil te onderwerpen.

Is dus eenmaal het oorlogstooneel gekozen en betreden, dan is het eerste streven bij een doelmatig optreden, in den kortst mogelijken tijd voeling met den vijand te verkrijgen; een der grootste zorgen, de eenmaal verkregen voeling nooit verloren te doen gaan.

Ongetwijfeld wegens hare belangrijkheid heeft, ondanks de beknoptheid der reglementen onzer Duitsche naburen, de Felddienstordnung deze premisse eener goede legeraanvoering zeer klemmend aanbevolen. »Jeder Kavallerieführer hat dafür Sorg zu tragen, dass die einst am Feinde gewonnene Fühlung niemals verloren geht.»

Niets werkt meer ontzenuwend op de aanvoerders, niets ontnemt meer de groote voordeelen, die een snelle besluitvaardigheid verzekeren kan, als onvoldoende bekendheid met den tegenstander. Niets schokt zoozeer het vertrouwen van den troep als eene plotselinge verplaatsing in een toestand, die niet was voorzien; bovendien is het grootste gevaar, dat men onder de oogen ziet, nooit zoo overweldigend als het onbekende spooksel, dat plotseling op elk willekeurig punt kan opdoemen. Vóór alles drage men dus

zorg, dat men zich niet in onbekende sferen beweegt; zodoende kan men het moreel der troepen hoog houden en steeds over frissche krachten beschikken.

Geen enkele troepensoort kan, zelfs niet enkele dagen achtereen volkomen gevechtsgereed zijn; rust de troep, dan moet die rust volkomen zijn en vooral niet onverwacht gestoord kunnen worden; verplaatst de troep zich, dan noodzaakt het terrein, vooral waar wij ons tot de wegen moeten beperken, tot een diepe formatie, waarin slechts een uiterst klein deel der gevechtskracht op elk oogenblik kan ontwikkeld worden; hoe sterker de troep dan is, hoe betrekkelijk zwakker die krachtsontwikkeling wezen kan; tijd is noodig om de troepen in den gevechtsvorm over te doen gaan, doch vooral ook ruimte om van onze wapenwerking alle voordeelen te plukken. Uiterst zelden zal het toeval willen, dat men zich ontwikkelen kan op het punt, waar men zich bevindt op het oogenblik, dat een snelle overgang tot het gevecht gebiedend noodzakelijk is; dikwijls vindt men op geruimen afstand voorwaarts eerst gelegenheid de krachten te ontvouwen, en een enkele maal zal, helaas, een terugmarsch alleen ons gelegenheid schenken onder gunstige voorwaarden den strijd met den overmachtig oprukkenden vijand aan te binden.

Zeker zou het dan ook wenschelijk geweest zijn, waar ons velddienstvoorschrift de taak der voorhoede zoo in bijzonderheden omschrijft (§ 141), aan de daar genoemde punten toe te voegen:

»6°. ruimte te verschaffen, ten einde de hoofdmacht onder gunstige voorwaarden in het gevecht te brengen.»

Dan vooral springt de waarde van spoedig ontvangen en juiste berichten aangaande de tegenpartij in het oog, afgezien nog hiervan, dat een opwekking tot het onder sommige omstandigheden beslist optreden van den voorhoedecommandant nooit als overtollig kon worden beschouwd. Trouwens, men zal erkennen, dat § 155 van ons zooeven genoemd voorschrift die aanmoediging niet onthoudt.

Dit om kortelings aan het groote gewicht van veiligheids- en kondschapsdienst te herinneren.

In het algemeen zal hij, die zich niet behoeft te verplaatsen en eenigen tijd te zijner beschikking heeft gehad om zich te oriënteren, de meeste voordeelen van het rookzwak buskruit genieten. Zijn de posten goed afgericht, hebben ze door aanhoudende oefening een scherp blik op het terrein, dan zal de veiligheid der veldwacht worden verhoogd. Elke zwakke vijandelijke patrouille, die het waagt het voorterrein anders dan met de grootste omzichtigheid te betreden, wordt door den post eenvoudig voor hare zorgeloosheid gestraft; de post loopt daardoor geen gevaar zijne standplaats te verraden; de rook van het schot toch wordt niet waargenomen, zelfs de ontbranding niet gehoord; de schildwacht kan bij den minsten twijfel zijn schot afgeven, zonder gevaar te loopen de veldwacht noodeloos te verontrusten. Is hij een

goed geoefend schutter, dan zullen den vijand bij zijne verkenning de grootste hinderpalen in den weg worden gelegd. Plotseling getroffen, uit eene onbekende richting, lijdt deze verliezen, die ter wille van de berichten met offervaardigheid zouden worden gebracht, doch thans nagenoeg geen renten afwerpen.

Zoo de cavaleriepatrouille zich laat verleiden verder aarzelend op te treden, den gang te vertragen, dan ondergaat zij in korten tijd zoo vele verliezen, dat de verkenning zonder resultaten moet worden gestaakt.

Alleen groote snelheid van beweging, een gemakkelijk overwinnen van terreinhindernissen, snelle besluitvaardigheid en een zeer juiste blik op het terrein kunnen tot het beoogde doel leiden. Goede en langdurige oefening en vooral uitmuntende aanvoering zijn daarvoor onmisbaar. Onophoudelijk zich bewegende, zig-zag over het terrein, zullen eerst na veel inspanning de vroeger vrij wat gemakkelijker te verzamelen gegevens worden bekomen. Talrijke, kleine patrouilles zijn voor de verkenning der vijandelijke voorposten stellig noodig, officierspatrouilles krijgen eene verhoogde beteekenis en zullen hoe langer hoe meer dienen gebezigd te worden.

Gelukt het op die wijze 's vijands waakzaamheid te verschalken, ten slotte om de vleugels heen een blik te werpen, dan zal de cavalerie ook thans nog, gelooven wij, voldoende gegevens kunnen verschaffen! 't Is waar, de nadering wordt haar bemoeilijkt, doch tennaastenbij kan zij vaststellen welke punten wel, welke niet bezet zijn. Over het algemeen stelde men, naar het ons voorkomt, te hooge eischen aan het wapen. Menigmaal hoorden wij de order uitgeven: »De cavalerie verkent 's vijands opstelling en sterkte,» soms nog wel bovendien zijne voornemens!

Aan zulk een opdracht kan de cavalerie nooit, tenzij bij toeval voldoen, en wel, wanneer de vijand zijn macht op onvoldoende wijze aan ons oog onttrekt of ondoordacht een onnoodig sterk vuur opent op de verkennende afdeelingen. Wenscht men 's vijands sterkte te bepalen, dan is een maatregel van meer ingrijpenden aard, een gevecht met de vier wapens noodzakelijk; ten slotte blijkt dan in gunstige gevallen het door hem gekoesterde voornemen.

Geschiedt de verkenning door infanterie, dan vooral zal het haar, bij eene goede benutting van het terrein, menigmaal gelukken een enkelen dubbelpost neder te leggen of te overvallen, zonder zich te zeer bloot te geven. Haar vuur alarmeert de veldwacht niet, de schildwacht mist zijn alarmschot; ook zal, bij een doortastend optreden, de veldwacht menigmaal gemakkelijker kunnen overrompeld worden, vóórdat het voorpostendetachment of de nevenveldwachten gewaarschuwd zijn of iets kunnen doen tot ondersteuning.

Wenscht men de rust te verzekeren, dan kan de bewaking alleen worden toevertrouwd aan zeer waakzame en bovendien uitmuntend geoefende troepen. Van korporaalsposten dient een ruim gebruik gemaakt te worden, waardoor tevens het vertrouwen der jonge manschappen op hunnen post wordt verhoogd; meer dan ooit moet gestreefd worden naar het bereiken van gezichtsverband.

's Nachts zullen tusschenposten, zoo ze eenigszins noodig zijn, niet mogen uitgespaard worden. Wellicht ook zal het overweging verdienen bij § 206, punt 2, van ons velddienstvoorschrift te bepalen, dat de korporaalsposten gedurende de duisternis niet worden afgelost en (§ 212) meestal twee man op den uitkijk worden gesteld. Anders toch zullen gedurende lange nachten menigmaal korporaalsposten optrekken, die niet georiënteerd zijn in het terrein, dat aan hunne bewaking is toevertrouwd.

Voorals behoort de patrouilledienst in het voorterrein goed geregeld te zijn; het aanhoudend uitzenden van sluippatrouilles, zoodat de bewakingskring van de veldwacht nooit er van ontbloot is, wordt dringend geboden; zij toch voelt, meer dan de posten, de bezwaren van het mindere knaleffect der nieuwere kruitsoorten. Verschillende voorstellen worden elders gedaan om het verband tusschen de veldwacht en de posten te verzekeren, nu deze het alarmschot missen, o. a. door den Schrijver van *Anderes Pulver*, *andere Taktik* het behouden van enkele met oud kruit gevulde patronen, die zich, door vorm en kleur, in alle omstandigheden van de nieuwe munitie onderscheiden.

Alarmkardoezen bij nacht in den vestingoorlog met goed gevolg te bezigen, dat kunnen we ons voorstellen; te vertrouwen op het gebruik van signaalpatronen, wat natuurlijk, in het korte oogenblik dat zij gebezigd moeten worden, tot allerhande vergissingen aanleiding geeft, schijnt ons gevaarlijk. Grootte waakzaamheid en goede geoefendheid zijn de beste waarborgen voor een voldoende beveiligenden voorpostendienst.

De voorpostendienst en de verkenningsdienst behoeven dus o. i. geene belangrijke wijzigingen te ondergaan in de methode, thans door alle legers, met geringe onderlinge afwijkingen, gevolgd. Alleen de inspanning zal grooter, de dienst over het algemeen vermoeiender zijn en aan de oefening van den troep zal meer dan vroeger de uiterste zorg moeten besteed worden. Maar vooral ook is eene langdurige oefening noodzakelijk. Met theoretische kennis kan hier in geenen deele worden volstaan, practische ervaring wordt meer dan ooit gevorderd.

Aanval en verdediging.

Het is ons voornemen niet, in gedachte nogmaals den min of meer afgezaagden strijd mede te strijden, of de aanval dan wel de verdediging de sterkere vorm is voor het gevecht. Meestal toch zullen de omstandigheden, waarin wij verkeerden, of ons gebieden ons, zij het dan ook tijdelijk, tot de verdediging te bepalen, of wel ons noodzaken tot den aanval, ondanks de groote offers, die tot bereiking van het gevechtsdoel gevorderd worden. Eene vergelijking in waarde tusschen offensief en defensief heeft dus lang niet altijd reden van bestaan.

Opmerkelijk is het, dat in de tegenwoordig zeer offensief gestemde Duitsche pers hier en daar stemmen opgaan, die aan vrees voor den aanval doen gelooven. Zoo heet het in een artikel: *Das rauchfreie Pulver und das*

Gefecht (1): »Im Allgemeinen wird die Entscheidung in bedecktem Gelände zu suchen sein; dasselbe muss wenigstens das gedeckte Heranführen der Infanterie bis auf wirksame Schussweite gestatten." De Schrijver spreekt zelfs van »heraus Manövriren".

Het recept is oud, doch meer dan een eeuw geleden reeds te eenenmale onbruikbaar gebleken. Zou de Schrijver werkelijk naïef genoeg zijn te meenen, dat men maar steeds de gelegenheid heeft een aanvalsveld te kiezen, dat aan de door hem bedoelde hooge eischen voldoet, te meenen dat een manoeuvre de beslissing aanbrenge kan? Neen, het aanvalsveld wordt door den verdediger bepaald, de aanvaller kan niet meer voordeelen genieten dan die, welke het terrein hem toevalligerwijze aanbiedt, en dan natuurlijk acht geven op de meest gedekte naderingswegen; trouwens een bekende eisch voor elken goed geleiden aanval.

Wij zouden dezen raad met stilzwijgen voorbijgaan, als niet ook elders een dergelijke aarzeling was waar te nemen.

Zoo schrijft de Generaal WIEBE, sprekende over de gevaren, waarmede de aanval in algemeenen zin gepaard gaat, in een artikel, *Das rauchschwache Pulver und seine Bedeutung für den Festungskrieg (2)*: »Es bleibt immer vor zu ziehen den Angreifer anlaufen zu lassen und wenn sein Vorstoss durch die vernichtende Wirkung des Schnellfeuers abgewiesen ist, den Erfolg durch Nachschossen zu vervollständigen (?); ebenso einem gefährlichen Vordringen in die eigenen Flanken thunlichst durch Feuerentwicklung gegen die Flanke dieses Vorstosses zu begegnen."

Laat ons niet vergeten, dat de kracht van den aanval door geen enkele technische verbetering gebroken werd; het zedelijk overwicht van den aanval zal zijne hooge waarde nooit verliezen.

Een lijdelijke afweer kan slechts onze oplossing verdagen; willen we overwinnen, dan dient men ten slotte tot den aanval over te gaan, ondanks repeteervuur en rookzwak buskruit; het wezen van den strijd verandert nooit, alleen de vorm. Hoe grooter de bezwaren, waarmede de aanval gepaard gaat, hoe ijveriger gezocht moet worden naar middelen om die bezwaren, zij het dan ook slechts ten deele, op te heffen. Opmerkelijk is het ook, hoe tegenwoordig door velen de duisternis als het bijna eenige middel wordt voorgesteld, dat tot het doel leidt. Vele en daaronder zeer belangrijke brochures en artikelen worden in de laatste maanden aan de nachtgevechten gewijd (3). Wij geven gaarne toe, dat de voorbereiding tot die gevechten,

(1) *Militär-Wochenblatt*, N°. 91, 1889.

(2) Zie *Archiv*, Mai 1890.

(3) O. a. *Das Nachtgefecht im Feld- und Festungskrieg* von CARDINAL v. WIDDERN, Berlin, 1890. *Ueber Nachtgefechte, ihre Eigenthümlichkeit und ihre Bedeutung*. Hannover, B. LINDEMANN, 1890. *Revue militaire de l'Etranger*, N°. 627, 729 en 730, 1889.

Jahrbücher, 1890. Podol, ein Beitrag zur Geschichte der Nachtgefechte. *Kriegsgeschichtliche Einzelschriften*, Heft XII, enz.

vooral voor ons, die een groot deel van den oorlog in onze stellingen zullen doorbrengen, groote waarde heeft en dat onze gevechtsvoorschriften meerdere aandacht daarop behooren te vestigen, al vergenoegt men zich met eenige algemeene aanwijzingen, als punt 76 van het Duitsche Exerzir-Reglement van 1888.

In sommige omstandigheden kan zeker een, onder begunstiging der duisternis ondernomen overvalling tot groote uitkomsten leiden; toch is men op een dwaalspoor, als men zich deze gevechten tot regel stelt. Op het oogenblik, dat de nevel op het gevechtveld wegtrekt, wat ons voordeelen biedt, die met geestdrift door ons worden aanvaard, zou men aan de andere zijde diezelfde voordeelen uit de hand geven, door nogmaals, en nu op kunstmatige wijze, den vijand niet onder de oogen te komen! Dat kan men niet ernstig willen. Zeker, de bajonet kan wonderen verrichten bij dergelijke gevechten, maar slechts van zeer lokalen aard. Ten slotte is het ons toch niet te doen om die stelling, om dat terreinvoorwerp, waarvan het bezit slechts een zeer tijdelijk bruikbare maatstaf van het geluk is. Neen, de beslissing ligt niet hier, maar in het verlammen van 's vijands weerkrachten, en dat brengen nachtgevechten niet teweeg. Men wijze ons niet op het groote nachtgevecht bij Laon. Dat gevecht, hoe leerrijk op zichzelf, is geen model voor een nachtgevecht, al trachten de Einzelschriften het er voor door te laten gaan. Die volle maan, op 9 Maart 1814, die glinsterende sneeuwvelden, die harde, in alle richtingen voor cavalerie begaanbare terreinen, die wachtvuren, dat brandend dorp, die volkomen locale bekendheid der troepen, die compagnieën van 80 à 90 man en eskadrons van nog geen 100 paarden, die »erprobten Soldaten, mit reicher Kriegserfahrung», enz. het zijn alle factoren, die het eigenaardig karakter aan het nachtgevecht ontnemen en de leiding er van wellicht nog eenvoudiger maken dan van een slag op een somberen Novemberdag.

Dit op den voorgrond stellende, kan men, zonder zich verdacht te maken, wijzen op de groote voordeelen, die het rookzwak kruit vooral den verdediger brengt. In het algemeen geniet de verdediger het leeuwenaandeel van elke technische verbetering der vuurwapenen; vermeerderde snelheid van het vuur kan hij vooral zich ten goede maken wegens de gemakkelijke aanvulling van munitie, vermeerdering in dracht door bekendheid met de afstanden, vermeerdering in trefkans door het gemakkelijker waarnemen der uitwerking; zoo ook nu weder. Het rookgordijn, waarachter de aanvaller zijne bewegingen, het oprukken van versterking, zelfs zijne werking naar de flank verborg, is opgetrokken. De verdediger zal gemakkelijker de punten onderkennen, waar de beslissing niet ligt, zich niet ontijdig laten verleiden tot het verschuiven zijner reserves in eene verkeerde richting. Vooral zal zijn gevechtskracht verhoogd worden door te woekeren met de dekking, die de gekozen stelling hem biedt, mits die dekking in eene goede richting

gezocht wordt. De Schrijver van *Das rauchfreie Pulver* (1) dwaalt, waar hij zegt: de tirailleurliniën van den aanvaller zijn minder zichtbaar dan de verdedigingswerken. Zeker, als de verdediger zoo onhandig is dekking te zoeken achter scherp zich afteekende hooge borstweringen of zich nestelt in terreinvoorwerpen, welker verdedigingsvermogen zeer ernstig aan het dalen is. Laat ons even de geschiedenis van het 26ste Infanterie-Regiment opslaan (2), waar op bladz. 42 de minder benijdenswaardige toestand der divisie von Fransecky geschilderd wordt, in den morgen van den slag bij Königgrätz: »Ein Eisenhagel im vollen Sinne des Wortes war es, mit dem die Oesterreicher den Wald überschüttelten, ein Höllenfeuer, dessen vernichtende Wirkung noch durch die Splitter, Zweige und Aeste erhöht wurde, welche Granaten losrissen und umherschleuderten. Grosse Bäume wurden wie Strohhalmen geknickt und zerschmetterten im Fallen Diejenigen, welche hinter ihnen Schutz gesucht hatten, und die meterlangen Scheite der zahlreichen Holzstösse wirbelten wie dünne Stäbchen durch die Luft. Der Knall der platzenden Granaten, das Zischen der Raketen und das Pfeifen der Gewehrkugeln, verbunden mit dem Krachen der zersplitterten Baumstämme, verursachten einen Höllenlärm, in welchem das lauteste Kommandowort nur in unmittelbarer Nähe verwendbar war, jede andere Ton der Stimme aber machtlos verhallte.» Misschien is dat tableau wat sterk gekleurd, doch hoe zal in de toekomst de toestand zijn in dergelijke terreinvoorwerpen, nu ook de veldartillerist zijne granaten vult met ecrasiet en meliniet en dergelijke helse middelen meer? Naarmate de stelling van den verdediger door het verdwijnen van den rook moeilijker is waar te nemen, zullen de zich scherp afteekende terreinvoorwerpen het artillerievuur in meerdere mate tot zich trekken, en wee dan den verdediger, die zich laat verleiden groote massa's in enge ruimte te concentreren; lage dekkingen in het tusschenterrein, goed gemaskeerd, ziedaar in het vervolg het wachtwoord voor de infanterie (3).

De aanvaller zal met groote moeilijkheden te kampen hebben. Laat ons een oogenblik aannemen, dat het aanvalsplan is vastgesteld (4). Men zal toegeven dat het doorloopen van de zône, waarin de infanterie, wegens den grooten afstand, die haar van den verdediger scheidt, op niets anders bedacht behoeft te zijn dan op beperking van de verliezen, zonder de latere perioden van den strijd uit het oog te verliezen, minder dan ooit te voren geschieden kan, zonder dat de artillerie aan eigen zijde de overhand verkregen heeft.

De artillerie nu zal in den aanvang moeite hebben om de punten te bepalen, waarop zij haar vuur moet concentreren; de batterijen van den tegenstander zijn soms zeer moeilijk waar te nemen.

(1) *Das rauchfreie Pulver, Ergebnisse seiner Anwendung im Manöver.* Berlin 1889.

(2) VON STÜCKRAD, *Geschichte des 1. Magdeburgischen Infanterie-Regiments* N°. 26. Berlin 1888.

(3) Een zeer lezenswaardig artikel over »Verwendung der Schützengraben im Manöver» vindt men in het *Mil. Wochenblatt* N°. 105. 1889.

(4) Hierop komen wij bij de gevechtsleiding terug.

De meest vreemde voorstellen worden gedaan om haar die taak mogelijk te maken, bijv. het gebruik van verrekijkers met aanzienlijke vergrooting en klein veld.

Naarmate de vergrooting echter toeneemt, neemt, zooals bekend is, de schijnbare helderheid van het beeld af. Vormden de batterijen sterk verlichte groepen aan den horizont, dan zou dat middel tot het doel kunnen leiden; thans niet. Van batterijen, die geen of onvolkomen gezichtsdekking hebben, zal de vlam der schoten wel is waar zijn waar te nemen, doch slechts zoo vluchtig, dat daardoor geen voldoende aanwijzing voor het richten wordt verkregen. Is het veld van den kijker beperkt, dan zal men bovendien de grootste moeite hebben om ten slotte de plaats der batterijen aan den horizont waar te nemen. In deze richting dient dus geen steun gezocht te worden.

Een ander middel, door den Schrijver van *Das rauchfreie Pulver und das Gefecht* aangegeven, is het volgende: »Der ganze Geländestreifen, in welchem man den Gegner vermuthet, wird pendelnd mit Feuer bedeckt. Dieser Anhalt dürfte gestatten allmählig die Grenzen des Pendelns einzuschränken!» Met opzet laten we deze aanhaling onvertaald om niet verdacht te worden van onjuiste lezing. Een eenvoudige berekening zou ons spoedig tot de overtuiging kunnen brengen, dat bij zulk een wijze van optreden in korten tijd nagenoeg de geheele projectielenvoorraad wordt vermorst zonder resultaten en wellicht niettegenstaande een uitstekend geregelde aanvulling van munitie.

Eindelijk wordt nog aanbevolen zich te verlaten op den knal van den vijandelijken vuurmond en de richting, waarin diens projectielen hun aanslag op het terrein afteekenen. De eerste aanwijzing kan, tengevolge der bekende accoustische dwalingen, soms zeer onbetrouwbaar zijn, terwijl verder noch granaatkartetsen, noch brisante projectielen de zoo zeer verlangde sporen achterlaten; deden zij dit, evenals de gewone granaten wel, dan nog kan de aard van den bodem in de nabijheid onzer batterijen oorzaak zijn, dat de bekomen gegevens geringe practische waarde hebben.

Er zal de artillerie niets anders overschieten dan gebruik te maken van hooge observatiepunten, torens, molens, ballons, enz., een middel haar reeds jaren bekend, en ten slotte zoolang te naderen, totdat zij de doelen voldoende kan onderscheiden. Laat ons niet bevreesd zijn, dat haar dit niet zal gelukken; we kennen allen de lange lijst van voorwaarden, waaraan de tegenpartij, bij het kiezen harer stellingen zal trachten te voldoen; doch we weten ook, dat ten slotte de gekozen punten nooit aan al die voorwaarden tegelijkertijd kunnen beantwoorden, zelfs niet voor alle batterijen op dezelfde wijze. Aangezien nu tot het verkrijgen van uitwerking een behoorlijk schootsveld vóór al het andere gaat, zal ten slotte menige batterij bij den tegenstander zich moeten blootgeven.

Is het de aanvallende artillerie dan gelukt, zij het dan ook met eenige meerdere verliezen in batterij te komen, dan wordt van nu af aan de vijand

ook met des te meer zekerheid onder vuur genomen, kan dat zelfs ook op grooteren afstand plaats hebben; men spreekt algemeen van 3000 M., sommigen zelfs van 4000 M.

Dat in batterij komen zal natuurlijk meer dan ooit te voren met de grootste snelheid, zoo het niet ongezien geschieden kan, en met de meeste zorg, zoo er dekking voorhanden is, moeten plaats hebben. Dit geldt niet alleen voor de eerst in stelling komende batterijen, doch voor alle; de eigen rook onttrekt de oprukkende versterking niet meer aan 's vijands oog. Kan de artillerie geen gedekte opstelling vinden, dan moet het vuur onmiddellijk na het in stelling komen kunnen geopend worden, wat vooral mogelijk is, zoo de vuurmonden steeds met granaten geladen in batterij komen, zooals het nieuwe Deutsche voorschrift aangeeft (1).

Wij willen gaarne erkennen dat een dergelijk optreden gemakkelijker wordt besproken dan uitgevoerd, doch men moet niet vergeten, dat de artillerie in de keuze harer stellingen vrij wat minder beperkt is dan vroeger.

Echelonnering, ter wille van den rook althans, is in de toekomst niet meer geboden, zoodat thans meer dan ooit de voordeelen van het terrein kunnen benut worden; de snelheid van het vuur heeft geen rekening te houden met de windrichting, terwijl dicht bij elkander opgestelde batterijen zich gedurende het inschieten niet naar elkander behoeven te regelen. Het vuur, thans met vaste hand geleid, wordt lang zoo spoedig niet door andere troepen gemaskeerd.

De invloed op de tactiek der artillerie, in de toekomst door het rookzwak buskruit uitgeoefend, zal dus waarschijnlijk niet van ingrijpenden aard zijn; althans de techniek van het artilleriegevecht zal geene wijziging ondergaan. Het eerste artilleriegevecht zal waarschijnlijk op grootere afstanden, die geheel van den lokalen toestand afhangen, gevoerd worden. Ten slotte zal toch de artillerie moeten naderen tot den afstand, waarop haar vuur beslissend mag genoemd worden. Dáár, op \pm 2000 M., moet beslist de overmacht verkregen, 's vijands artillerie tot zwijgen gebracht en gehouden worden, alvorens er sprake van zijn kan, dat de infanterie ten aanval voorwaarts wordt geleid; nog steeds blijft in den aanvang het verloop van den strijd afhankelijk van het met overmacht en doelmatig optreden der artillerie; uitstekende vuurleiding en juist schieten zullen meer dan ooit te voren met vertrouwen gesteld kunnen worden tegenover numerieke overmacht van den minder technisch ontwikkelden tegenstander.

Is eindelijk aan het artillerievuur van den verdediger het zwijgen opgelegd, dan, doch ook dan alleen, zal de infanterie den aanval ondernemen. Ook zij woekert met de dekking, die het terrein aanbiedt. De verlangde dekking zal zeker niet voor alle afdeelingen gemakkelijk of wellicht voor enkele in het geheel niet te vinden zijn.

(1). Het Exerzir-Reglement für die Feld-Artillerie. Berlin 1889. Punt 317 zegt: Vor jedem Stellungswechsel wird mit Granaten geladen.

De verliezen, vooral ook voor de soutiens en de compagnieën van de hoofdlinie zullen dan aanzienlijk zijn; naarmate de verliezen, die de infanterie lijdt, grooter zijn, moet men maatregelen nemen voor aanvulling uit de diepte. Tegenover de beslissende punten behoeft de infanterie zeer smalle gevechtsfronten, een zeer diepe opstelling, in 't vervolg meer dan ooit te voren.

Bepalingen als in de §§ 124 en 131 van ons Voorschrift op het tirailleeren kunnen geen reden van bestaan meer hebben tegenover een vijand, van rookzwak buskruit voorzien, vooral wanneer wij de macht missen onze oprukkende reserves aan zijn oog te onttrekken. Zelfs niet bij uitzondering kan het voorkomen dat eene geheele compagnie de tirailleurlinie vormt, en een tweede het soutien uitmaakt." Alles hangt in de toekomst af, wij hopen het straks te kunnen aantonen, van een uitmuntende gevechtsleiding der lagere aanvoerders, van een vuurleiding, die niets te wenschen overlaat.

Hoe de leiding eener geheele compagnie, in één dunne lijn opgelost, door één persoon mogelijk is, blijft ons een raadsel, afgezien nog van de oogenblikkelijk daarop gevolgde vermenging der tactische eenheden, die het gevolg van zulk een echelonnering der troepen wezen moet. Tegen die vermenging zal goede infanterie niet opzien, als het noodig is; haar bij voorkeur in het leven te roepen, kan op het oefeningsterrein zijn nut hebben, in de werkelijkheid kan dat niet ongestraft geschieden; ineensmelting van verschillende compagnieën en van bataljons zelfs zal toch reeds op groote schaal plaats hebben.

Worden de verliezen grooter, dan moet nog meer dan vroeger het streven op den voorgrond staan zoo spoedig mogelijk en, als 't kan, met volle patroontasch den afstand te bereiken, waarop het vuur beteekenis begint te verkrijgen. Zeker ligt die lijn thans op grooteren afstand van de verdedigende stelling dan voorheen; de meer bestrijkende banen van het infanteriegeweer, het beter waarnemen van de uitwerking zal oorzaak zijn, dat de aanvaller zijn vuur eerder openen kan; de meerdere verliezen dwingen hem daartoe. Zoo zal men dus het vuur moeten openen op 600 M., waar men voorheen trachtte den troep zonder een enkel schot te brengen op 400 M. Gaarne stemmen we toe, dat men, ter wille van het moreel van den troep dikwerf genoodzaakt zijn zal het vuur vroeger te openen, doch dit dient in de toekomst meer dan ooit vermeden te worden. De verliezen, door den verdediger toegebracht, doen zich toch eerder gevoelen, de verdediger zal, met zijn zekeren blik op het terrein, met zijn verbeterd vuurwapen, zijne vermeerdering van munitie en betere kans voor aanvulling daarvan, zijn gemakkelijke waarneming vooral, veel vroeger dan voorheen het vuur openen. Laat men zich verleiden vroegtijdig dat vuur te beantwoorden, dan vooral wordt de offensieve geest ondermijnd, men blijft hangen op afstanden, waar men zijn numerieke overmacht niet benutten kan en lijdt de grootste verliezen. Meer dan ooit ligt voor den aanvaller het doel voorwaarts, meer dan ooit dwingen hem de omstandigheden spoedig de punten te bereiken, waar krachtsverbruik geen

krachtsverspilling is, dat is op afstanden, waarop de baan van zijn vuurwapen een voldoende bestrijkend schot oplevert; de hoogere ballistische eigenschappen van het geweer en het verdwijnen van den rook hebben dien afstand uitgebreid tot 600 M.

Het is duidelijk, dat men al zeer spoedig moet overgaan tot het vormen van weinig kwetsbare doelen. Altijd in de onderstelling dat de artillerie des verdedigers buiten gevecht gesteld is, en anders veel vroeger, zullen de compagnieën op 1500 M. reeds den onderlingen gevechtsafstand moeten nemen, weinig diepe doelen vormen, de pelotonscolonne dus, steeds opgesloten en liggende, waar ze niet in beweging is (1). Is het terrein zeer open, dan bewegen zich de compagnieën op twee gelederen in linie, een vorm, die wel aan de beweegbaarheid schaaft, doch menigmaal gelegenheid geeft in een schijnbaar niets beteekenende terreinplooi dekking te vinden. Eenmaal in die dekking zijnde, zal men goeddoen, wanneer voorwaartsgaan noodig is, zoo spoedig mogelijk te avanceeren, zonder formatieverandering, dus in linie. Vormveranderingen onder het hevig vuur der tegenpartij zouden tot de grootste verliezen leiden.

Reeds van den beginne af aan dient de wijze, waarop men de compagnieën van de hoofdlinie ten opzichte der voorbereidingslinie opstelt, het gevechtsdoel in het oog te houden. Zijwaartsche verschuiving van troepen op het gevechtveld, onder het bereik van het vijandelijk vuur, kan en mag niet voorkomen. Waar men blootgesteld is aan infanterievuur, wordt de liggende houding aangenomen. Zelfs voor de baan van ons geweer vindt men als tangens van den invalshoek op 1200 M. nog slechts 0,11988. Een projectiel, dat dus op dien afstand ter hoogte van de hoofden van het voorste gelid, zich nog slechts 0,5 M. boven het maaiveld bevindt, spaart de beide achter elkander liggende gelederen, terwijl de knielende schutter, ter hoogte van de borst, getroffen wordt.

Waar artillerie ons alleen bereiken kan, toont men aanvankelijk smalle, diepe doelen om het inschieten te bemoeilijken, daarna weinig diepe vormen. Ook tegenover de granaatkartetsen, met hunne nog altijd klein te noemen invalshoeken verdient de liggende houding verreweg de voorkeur, ook wijl, zooals bij de manoeuvres van het Xde Duitsche legerkorps bleek, liggende infanterie, met rookzwak buskruit, zich meer aan het oog onttrekt dan knielende (2).

De afstanden tusschen tirailleur- en soutienlinie, compagnieën van de

(1) Wij vergenoogen ons hier uitsluitend na te gaan den invloed van het rookzwak buskruit. De wijziging der vormen, waartoe het groote indringingsvermogen van het projectiel der minimaalkalibergeweren in de toekomst zal noodzaken, blijft dus buiten beschouwing; te meer doordien het ons bekend is, dat dit belangrijk onderwerp voor *De Militaire Spectator* in bewerking is genomen.

(2) Zie verder omtrent deze belangrijke quaestie het uitmuntend en door de Praisische Schiet-school zeer aanbevolen werkje van den Kapitein HECKERT, *Winke für die Leitung des Infanterie-Feuers*, Berlin 1890; doch in verband met: „Entgegnung auf einzelne Stellen dieser Schrift,“ *Mil. Wochenblatt* 1890, N°. 11.

hoofdlinie en volgende afdeelingen, thans algemeen gebruikelijk, zijn deels berekend naar de behoefte tot spoedige ondersteuning, deels naar de dieptespreiding der granaatkartetsen. In de toekomst, wanneer, althans in open terrein, zich alle doelen duidelijk afteekenen, zal men wel doen aanvankelijk die afstanden grooter te nemen; naarmate men nadert, zal de behoefte tot aanvulling der voorbereidingslinie zich meer doen gevoelen dan voorheen en moeten gaandeweg die afstanden verkleind worden; bepaalde getallen zijn daarvoor niet aan te geven. Is het terrein, waarin men zich beweegt, bedekt, dan oefent natuurlijk het rookzwak kruit geen invloed uit.

Nog een enkele vraag blijft ons ter bespreking over en wel deze: op welken afstand zal de aanvaller zijn laatste vuur in de toekomst moeten afgeven? Zal, zooals de Schrijver in het eerste opstel van het *Mil. Wochenblatt*, 1889, N°. 106 beweert, het beslissende vuur worden afgegeven op 300 à 400 M. van de vijandelijke stelling of zelfs nog eerder? Die bewering wordt met geen enkel motief door den Schrijver ondersteund. Naar onze meening kan daarvan geen oogenblik sprake zijn, wanneer men aan dit vuur de beteekenis hecht van *ons* repeteervuur. Natuurlijk blijft de stormaanval — het in bezit nemen der vijandelijke stelling — regel, al zal het bajonetgevecht meer en meer uitzondering worden. Zoo het repeteervuur wordt afgegeven, om den verdediger tot het ontruimen der stelling te noodzaken, moet dat vuur natuurlijk den stormaanval onmiddellijk vooraf blijven gaan, en al geven we toe, dat vooral in de toekomst de aanval nog minder dan vroeger kan worden ondernomen, voordat de verdediger moreel, zoowel als fysiek geheel geschokt is, kan men toch niet beweren dat een looppas van 300 à 400 M. tot de fysieke onmogelijkheden behoort. Wel gelooven wij dat men verkeerd doet zich de mogelijkheid van dien looppas voor te stellen onder het vuur van den standhoudenden verdediger; wordt op 300 M. of eerder reeds het overwicht door vuur niet verkregen, dan zal van verder naderen geen sprake zijn. Vaste voorschriften zijn ook hier niet te geven, noch voor den tijdduur van het vuur tot zijn grootste snelheid opgevoerd, noch voor den afstand, waarop dat wordt afgegeven. Op den geringen afstand, die men ten slotte bereikt, kan en moet van de voorste linie het initiatief uitgaan om den voet in 's vijands stelling te zetten.

Vermoedelijk zal in de toekomst de beslissing spoedig volgen, wanneer eenmaal de infanterie in beweging is gezet; nu het gevechtveld geheel vrij is van kruitdamp, is de schok zoo hevig, dat van een langdurig vuurgevecht geen sprake kan zijn. Men versta ons wel; manoeuvres, waar de tijd beperkt is, geven ons al een zeer slecht beeld van de werkelijkheid; het gevecht verloopt daar zóó snel, dat een roekeloos inzetten van de troepen in de werkelijkheid daarvan wel eens het gevolg zou kunnen zijn, zoo wij elkander niet telkens en telkens weder daarop wijzen. Dat spoedig volgen van de beslissing is dus zeer betrekkelijk; trouwens die zaak zal zich in de practijk van zelve wijzen. Gaat men het verloop van gevechten en

slagen na, dan ziet men, dat over het algemeen, en natuurlijk, de eerste zich eerder afspinnen dan de laatste, doch al laat men zijne waarneming over nog zulke groote groepen gaan, bepaalde regels voor den tijdduur zijn niet te geven en zouden ten slotte weinig waarde hebben.

Reeds vroeger zagen wij welken grooten invloed in de toekomst de artillerie zal uitoefenen op het verloop van den strijd. De wederzijdsche verhouding der batterijen zal het oogenblik aangeven, waarop de infanterie zich tot den aanval kan ontwikkelen. Zijn dan 's vijands vuurmonden tot zwijgen gebracht, zoo wordt een overweldigend artilleriesvuur geconcentreerd op het deel der vijandelijke stelling, waartegen de aanval gericht is.

Aan die taak zal de artillerie, wanneer ze slechts zorgt buiten bereik van het infanterievuur te blijven, op ± 1500 M. alzoo, zeer langen tijd kunnen arbeiden, zonder door de eigen troepen gemaskeerd te worden; het rookgordijn onttrekt de handelingen der eigen troepen, noch 's vijands stelling, langer aan het gezicht, waardoor de infanterie geen kans loopt in de gevaarlijke zône van het artilleriesvuur te geraken; van een vroegtijdig afhouden van dit vuur van de vijandelijke stelling, juist in de oogenblikken, waarin de steun der artillerie moeilijk is te ontberen, behoeft alzoo geen sprake te zijn.

Algemeen stelde men zich hiertoe voor den aanval der infanterie te doen begeleiden door enkele batterijen, die, vooral ter wille van de moreele werking tot op den meest werkzamen afstand, als 't ware schouder aan schouder, met de infanterie voorwaarts gaan.

Die rol zal de artillerie wellicht niet langer kunnen en ook niet langer behoeven te vervullen. In den regel zal deze laatste stellingverwisseling niet ongezien kunnen plaats hebben; wagen de batterijen, niettegenstaande dit, 's vijands verhoogd infanterievuur te trotseeren, dan lijden zij de schromelijkste verliezen, die eerder de energie der kameraden zullen schokken dan het moreel hoog houden. Ook op dit punt kan echter de aanvaller in de toekomst gerust zijn. Het naderen der artillerie tot op die korte afstanden zal in den regel niet meer geboden zijn. Het rookzwak buskruit en de achterlaadhouders staan er ons borg voor. Door deze middelen begunstigd, zullen de batterijen den aanval onafgebroken begeleiden, niet met vuurmonden, maar met zeer werkzaam, goed gericht vuur, wat de waarde der artillerie zeer belangrijk zal verhoogen.

A. HOOGBOOM,

1ste Luitenant der Infanterie.

(Slot volgt.)

Breda, Juni 1890.

TEMPEERING EN VLUCHTTIJD VOOR DEN SPRINGAFSTAND.

(Met schetsen op Plaat VIII.)

Reeds in het *B. O.* van 1881, bladz. 274, wordt de aandacht gevestigd op het feit, dat op 0 getempeerde granaatkartetsen van 8 cM. St. eerst op vrij grooten afstand vóór de monding springen.

Tot deze wetenschap was men gekomen door 18 op 0 getempeerde granaatkartetsen van genoemd kaliber te verschieten.

Hiervan sprongen er:

2	in of vlak	vóór de monding.
1	op ± 40 M.	» » »
11	» » 100 »	» » »
3	» 100—190 »	» » »
1	» 515 »	» » »

Dezen laatsten springafstand was men geneigd toe te schrijven aan een of andere abnormale werking.

Ook in 1887 werden door de Commissie van Proefneming, uit verschillende vuurmonden, op 0 getempeerde granaatkartetsen verschoten, en daarbij de onderstaande uitkomsten verkregen.

DATUM.	Vuurmond.	Lading in KG.	Aantal schoten.	Tem- peering.	Gemid- delde spring- afstand.	Gemeten vlucht- tijd.	<i>Ophelderingen.</i>
18 April 1887	8 cM. Br.	0,84	5	0	150	0,70	
16 Mei "	15 " L/24	6,0	5	0	175	0,60	
23 " "	12 " L A.	3,0	5	0	175	0,60	

Nemen wij dus aan dat de gemiddelde springafstand van een op 0 getempeerde GKT. in het algemeen 150 M. bedraagt, dan is de tijd, waarin die afstand wordt afgelegd, tevens de tijd, die noodig is geweest voor het afbreken van de nokjes of van den metalen draad van den percuteur; voor het vallen van den percuteur op de messingen punt; voor het vuurvatten

van den percuteur; voor het overbrengen van de vlam van den percuteur naar de vulling van het brandgat; voor het ontsteken hiervan; voor het ontsteken van de springlading en voor het springen van het projectiel.

Bij een getempeerde granaatkartets is deze tijd, noodig voor het overbrengen van de ontsteking, natuurlijk nog grooter, omdat men dan bij de verschillende bovengenoemde tijden nog moet voegen:

a. den tijd, noodig voor het vuurvatten van het gezwindpijpje;

b. den tijd, noodig voor het vuurvatten van de saskolom (bij dubbele sasringen soms ook nog van de 2de saskolom).

Ieder van bovengenoemde tijden moge op zichzelf zeer klein zijn, te zamen vormen zij eene waarde, die, zooals wij hopen aan te toonen, zich op zeer sprekende wijze doet gelden.

Alvorens verder te gaan, merken wij hier op, dat de tijd, noodig voor het overbrengen van de ontsteking, grooter wordt, naarmate de aanvangssnelheid afneemt.

Immers, bij groote aanvangssnelheid geschieden de meeste van bovengenoemde werkingen sneller; verkrijgt de vlam van den percuteur meer intensiteit, worden dus gezwindpijpje en saskolom vlugger ontstoken dan bij kleinere aanvangssnelheden.

Dat laatstgenoemde omstandigheid vooral van grooten invloed is op bedoelden ontstekingstijd, blijkt afdoende uit het feit, dat men meestal den slagkop N°. 2 moet gebruiken, wanneer uit kanonnen granaatkartetsen worden geschoten met ladingen kleiner dan de normale; dat die slagkop steeds moet gebruikt worden bij het schieten van granaatkartetsen uit de getr. mortieren; en dat uit laatstgenoemde vuurmonden met de kleinste daarbij behorende ladingen geen granaatkartetsen kunnen geschoten worden, omdat in dat geval de vlam van den percuteur niet altijd voldoende intensiteit bezit om den sasring te ontsteken.

Wanneer een granaatkartets t sec. noodig heeft om een bepaalden springafstand te bereiken, dan volgt uit het voorgaande dat dan de sasring *niet* t sec. heeft gebrand, maar korter; en wel zooveel korter, als er tijd noodig is geweest voor het overbrengen van de ontsteking.

Noemen wij dien tijd t_1 , en den tijd, gedurende welchen de sasring werkelijk brandt t_2 , dan is de vluchttijd voor den springafstand $t = t_1 + t_2$.

Zij T (1) de tempeering, behorende bij dien vluchttijd, dan is:

$$\frac{T}{t} = \frac{T}{t_1 + t_2}.$$

Nemen wij voor een oogenblik aan, dat de sasring in beweging even snel brandt als de sasring in rust, dan zou, in verband met het bestaan van den tijd t_1 , iedere tempeering *altijd kleiner* moeten zijn dan de bijbehorende

(1) Met tempeering wordt hier in het vervolg bedoeld de *tijd*, dien het getempeerde gedeelte van de saskolom "in rust" noodig heeft om op te branden.

vluchttijd voor den springafstand. Immers, in dit geval is $T = t_2$, en dus de verhouding $\frac{T}{t_1 + t_2} = \frac{T}{t_1 + T}$ altijd kleiner dan 1.

De snelheid van verbranding van een sasring in beweging is echter niet gelijk aan die van een sasring in rust. Het is een voldongen feit, dat in het eerste geval de sasring sneller brandt dan in het laatste, en dat die snelheid van verbranding grooter is, naarmate het projectiel zich sneller beweegt.

Hieruit volgt, dat T grooter zal zijn dan t_2 , zoolang het projectiel in beweging is, en dus dat de verhouding $\frac{T}{t_1 + t_2}$ zeer wel grooter kan zijn dan 1, of m. a. w. dat de tempeering *grooter* kan zijn dan de vluchttijd voor den springafstand; iets, wat door eene beschouwing van verschillende schootstafels terstond bevestigd wordt.

Nemen wij nu nog eens aan, dat $t_1 = 0$ is, dan wordt $\frac{T}{t} = \frac{T}{t_1 + t_2} = \frac{T}{t_2}$, van welke verhouding men, in verband met het onmiddellijk voorgaande, zeggen mag:

- 1°. dat zij grooter is dan 1, zoolang het projectiel in beweging is;
- 2°. dat zij gelijk is aan 1, wanneer de snelheid van beweging 0 is;
- 3°. dat zij nooit kleiner kan worden dan 1.

Met andere woorden, wanneer er hoegenaamd geen tijd noodig ware voor het overbrengen van de ontsteking, dan zouden altijd, en onder alle omstandigheden, de tempeeringen, voorkomende in onze schootstafels, *grooter* zijn dan de bijbehorende vluchttijden voor den springafstand.

Dit is nu echter niet het geval; de tempeeringen in onze schootstafels zijn soms *grooter*, soms *gelijk* aan en soms *kleiner* dan die vluchttijden, hetgeen

een gevolg is van de omstandigheid, dat in de verhouding $\frac{T}{t_1 + t_2}$ de tijd t_1 niet 0 is, zooals wij boven aannamen, maar wel degelijk eene positieve waarde heeft, waardoor $\frac{T}{t_1 + t_2}$ gelijk aan en kleiner kan worden dan 1, *niettegenstaande T altijd grooter is dan t_2 .*

Het tot nu toe besprokene in het kort samenvattende, komen wij tot het volgend besluit:

1°. de tempeering kan *grooter* zijn dan de vluchttijd voor den springafstand, omdat de sasring in beweging sneller brandt dan de sasring in rust;

2°. de tempeering kan *gelijk* zijn aan of *kleiner* dan die vluchttijd, als gevolg van het bestaan van een tijd t_1 , noodig voor het overbrengen van de ontsteking.

Boven is gezegd, dat de snelheid van verbranding van den sasring afhankelijk is van de snelheid van beweging van het projectiel (1). De juistheid van die

(1) Onder snelheid van het projectiel steeds te verstaan *horizontale* snelheid.

bewering kan blijken uit de hieronder volgende tabel, waarin de tempeeringen zijn uitgedrukt in seconden, om daardoor de vergelijking met de bijbehorende vluchttijden gemakkelijker te maken.

De grootte der intervallen, voorkomende in de 5de kolom, duiden voldoende aan, of de voorbeelden genomen zijn uit de schootstafels voor direct, dan wel uit die voor indirect granaatkartetsvuur (1).

Vuurmond.	Lading in KG.	Projectiel.	Af- stand.	Inter- val.	Tem- peering in sec.	Vlucht- tijd voor den spring- afstand.	Gemid- delde snelheid in de baan.	Ophelderingen.
15 cM. St. L/24	6,6	St. GKT.	2000	170	6,0	4,90	383	
id.	6,6	id.	2500	150	7,83	6,20	369	
id.	6,0	IJ. GKT.	2000	170	6,17	5,60	352	
id.	6,0	id.	2500	150	8,17	7,40	342	
12 cM. L. A.	3,0	id.	2000	170	6,17	5,70	341	
15 cM. St. L/24	6,0	id.	3000	120	10,33	9,17	335	
12 cM. L. A.	3,0	id.	3000	120	10,33	9,50	322	
10 cM.	2,3	St. GKT.	3500	100	12,66	11,70	301	
15 cM. St. L/24	4,0	IJ. GKT.	2500	18	9,17	8,40	293	
15 cM. K.	3,0	St. GKT.	3000	15	11,66	11,00	277	
10 cM.	1,3	id.	2500	24	10,33	10,00	252	
15 cM. K.	2,5	IJ. GKT.	2000	100	8,66	8,20	236	
id.	2,5	id.	4000	24	19,83	19,60	215	
10 cM.	0,8	St. GKT.	1700	30	8,17	8,00	202	
15 cM. K.	2,0	IJ. GKT.	2200	22	11,17	11,10	200	
id.	2,0	id.	3000	25	16,33	16,40	190	
10 cM.	0,8	St. GKT.	2500	32	14,50	14,50	188	
15 cM. K.	1,5	id.	2000	25	11,17	11,20	184	
id.	1,0	id.	1000	27	6,17	6,70	149	

Uit eene aandachtige beschouwing van die tabel blijkt, dat de tempeering grooter is dan de vluchttijd voor den springafstand, zoolang de gemiddelde snelheid, waarmede het projectiel zich bewogen heeft, grooter is dan 200 M. Voor gemiddelde snelheden van 180 à 190 M. zijn tempeering en vluchttijd vrij wel aan elkander gelijk; terwijl voor gemiddelde snelheden kleiner dan 180 M. de tempeering kleiner is dan de vluchttijd voor den springafstand.

De grootste aanvangssnelheid, waarmede granaatkartetsen geschoten worden uit de Getr. Br. mortieren, is 198 M. (mortier van 15 cM., St. granaatkartets, lading 1,5 KG., buskruit 6—10). Hieruit volgt onmiddellijk, dat bij deze vuurmonden de tempeering *altijd kleiner* moet zijn dan de vluchttijd voor den springafstand, iets wat door eene beschouwing van de schootstafels voor die vuurmonden ook wordt bevestigd.

(1) De meeste schootstafels, waarvan in dit opstel sprake is, zijn nog in beproeving, dus nog niet gedrukt, en daardoor vermoedelijk nog onbekend aan het grootste deel onzer lezers. Wij zullen dit trachten te vergoeden door de voorbeelden iets uitvoeriger te maken.

Om dezelfde reden moet dit het geval zijn bij :

het kanon van 15 cM. K., St. granaatkartets, lading 1,5 KG.	$V_0 = 199$ M.
» » » » » » » » » »	1,0 » » » 156 »
» » » » » » » » » »	1,5 » » » 184 »
» » » » » » » » » »	1,0 » » » 145 »

Keeren wij nu nog een oogenblik naar nevenstaande tabel terug, en beschouwen wij bijv. het 10de daarin voorkomende voorbeeld eenigszins nader, dan zien wij daar dat bij het kanon van 15 cM. K., St. granaatkartets, lading 3 KG. (indirect vuur) voor 3000 M. tempeering en vluchttijd respectievelijk zijn 11,66 en 11 sec., terwijl de gemiddelde snelheid in de baan bedraagt 277 M.

Voor 1000 M. is, volgens de schootstafel, de vluchttijd voor den springafstand 3,3 sec., en daar voor dezen afstand de gemiddelde snelheid, waarmede het projectiel zich beweegt, natuurlijk grooter is dan voor 3000 M., zoo zal men allicht geneigd zijn te denken, dat voor 1000 M. de tempeering zeker ook grooter zal zijn dan de vluchttijd, en zelfs dat voor dezen laatsten afstand de verhouding $\frac{T}{t}$ grooter zal zijn dan voor 3000 M.

Zoo redeneerende, zou men dus komen tot het resultaat, dat voor 1000 M. de tempeering minstens moet zijn 3,5 sec. (3—3), terwijl de schootstafel aangeeft, dat de tempeering voor dezen afstand is 3 sec. (3—0); dus aanzienlijk *kleiner* dan de vluchttijd.

Ditzelfde verschijnsel vindt men terug in vele andere schootstafels; d. w. z. in al die tafels, waarin op de grootere afstanden de tempeering grooter is dan de vluchttijd, is aanvankelijk, dus op de kleinste afstanden, de tempeering kleiner dan die tijd. De tempeering nadert echter in dat geval den vluchttijd meer en meer, om eindelijk gelijk aan en daarna grooter dan die tijd te worden.

Ten bewijze hiervan geeft de volgende tabel (zie bladz. 558) een uittreksel uit enkele schootstafels. Ter gemakkelijke vergelijking met de vluchttijden zijn ook nu weer de tempeeringen uitgedrukt in seconden; terwijl het punt, waar tempeering en vluchttijd elkander snijden, is aangegeven door een horizontale streep.

De verklaring voor het hierboven besproken verschijnsel vindt men het gemakkelijkst, wanneer men van de tempeeringen en vluchttijden eene graphische voorstelling maakt.

Wij zetten daartoe (zie fig. 1) op de as der x de afstanden in M., en op de as der y tempeeringen en vluchttijden in seconden uit, en nemen aan, dat de op 0 getempeerde granaatkartets gemiddeld op 150 M. vóór de monding springt.

Voor een springafstand van 0 M. is dus de vluchttijd = 0, terwijl daarentegen de tempeering = 0 is voor een springafstand van 150 M. De lijn der vluchttijden begint dus in het punt 0, die der tempeeringen in het punt 150 van de as der x .

Afsand.	15 cM St. L/24. I. GKT. Lading 6 KG.		15 cM St. L/24. II. GKT. Lading 4 KG.		15 cM K. St. GKT. Lading 2 KG.		15 cM K. I. GKT. (Ind.-vuur). Lading 2,5 KG.		12 cM L. A. I. GKT. Lading 3 KG.		12 cM L. A. II. GKT. Lading 2,5 KG.		10 cM (Kanon). St. GKT. Lading 2,3 KG.		10 cM (Kanon). St. GKT. Lading 1,3 KG.	
	Temp.	Vlucht.	Temp.	Vlucht.	Temp.	Vlucht.	Temp.	Vlucht.	Temp.	Vlucht.	Temp.	Vlucht.	Temp.	Vlucht.	Temp.	Vlucht.
300	0,00	0,5	0,50	0,9	0,83	1,2	0,66	1,2	0,00	0,5	0,66	1,0	0,00	0,5	1,00	1,2
400	0,00	0,5	0,83	1,2	1,17	1,6	1,17	1,6	0,33	0,8	1,00	1,3	0,33	0,7	1,33	1,6
500	0,33	0,8	1,17	1,5	1,50	2,0	1,66	2,0	0,33	1,1	1,50	1,6	0,33	1,0	1,66	2,0
600	0,83	1,1	1,50	1,8	2,00	2,4	2,17	2,4	0,83	1,4	1,83	1,9	0,83	1,3	2,17	2,4
700	1,17	1,4	2,00	2,1	2,50	2,8	2,50	2,8	1,17	1,7	2,17	2,2	1,17	1,6	2,50	2,7
800	1,50	1,7	2,33	2,4	3,00	3,3	3,00	3,2	1,50	2,0	2,50	2,6	1,50	1,9	3,00	3,1
900	1,83	2,0	2,66	2,7	3,50	3,7	3,50	3,7	1,83	2,3	3,00	2,9	1,83	2,1	3,33	3,5
1000	2,33	2,3	3,00	3,1	4,00	4,1	4,00	4,1	2,33	2,6	3,33	3,2	2,33	2,4	3,83	3,8
1100	2,66	2,6	3,50	3,4	4,50	4,5	4,50	4,5	2,66	2,9	3,66	3,5	2,66	2,7	4,17	4,2
1200	3,00	2,9	3,83	3,8	5,00	4,9	5,00	5,0	3,00	3,2	4,00	3,9	3,00	3,0	4,66	4,6
1300	3,33	3,2	4,17	4,1	5,50	5,4	5,50	5,4	3,33	3,6	4,50	4,2	3,33	3,3	5,00	5,0
1400	3,83	3,5	4,66	4,5	6,00	5,9	6,00	5,8	3,83	3,9	5,00	4,5	3,83	3,6	5,50	5,4
1500	4,17	3,9	5,00	4,8	6,50	6,4	6,50	6,3	4,17	4,1	5,50	4,5	4,17	3,6	5,50	5,4

De vluchtijden en de tempeeringen, voorkomende in de schootstafels, zijn afgerond: de eerste in 1 decimaal, de tweede in geheele O. T. Daardoor is het niet onmogelijk, dat in die tafels het snijpunt van tempeering en vluchtijd niet altijd volmaakt op de juiste plaats staat.

Ophelderingen.

Laatstbedoelde lijn ligt dus aanvankelijk onder die der vluchttijden, m. a. w. de tempeeringen zijn in den aanvang kleiner dan de vluchttijden.

Wanneer de tempeeringen ten slotte grooter worden dan die tijden, dan moet er noodwendig een punt zijn, waar de beide bovenbedoelde lijnen elkander snijden, m. a. w. waar tempeering en vluchttijd aan elkander gelijk zijn.

Nadat de lijnen van tempeering en vluchttijd elkander gesneden hebben, moeten zij eindelijk, als een gevolg van het voortdurend afnemen van de gemiddelde snelheid van het projectiel, elkander weer beginnen te naderen. Theoretisch gesproken moeten zij elkander zelfs ten tweede male snijden, waarna de lijn der tempeeringen weer komt te liggen onder die der vluchttijden, en dus de tempeeringen weer kleiner zijn dan de vluchttijden.

Onze schootstafels zijn echter meestal niet zoover voortgezet, om er dit alles in te kunnen zien; wel ziet men in sommige, dat de lijn der tempeeringen, voorbij het snijpunt, die der vluchttijden weer begint te naderen; bijv. in de schootstafel voor 15 cM. K., IJ. granaatkartets, lading 2,5 KG. (direct vuur) en in die van het kanon van 10 cM., lading 0,8 KG., welke schootstafels wij daarom hieronder gedeeltelijk laten volgen (zie ook fig. 2 en 3).

15 cM. K., IJ. GKT. Lading 2,5 KG. (Direct vuur). $V_0 = 249$ M.			
Afstand.	Tempeering.	Vluchttijd voor den springafstand.	Gemiddelde snelheid.
300	0,50	0,9	247
400	0,83	1,3	247
500	1,33	1,7	246
600	1,83	2,1	245
700	2,17	2,5	245
800	2,66	2,9	244
900	3,17	3,3	243
1000	3,66	3,8	243
1100	4,17	4,2	242
1200	4,66	4,6	242
1300	5,17	5,1	241
1400	5,66	5,5	240
1500	6,17	5,9	240
2000	8,66	8,2	236
2500	11,17	10,6	231
3000	13,83	13,1	226
3500	16,50	15,8	220
4000	19,50	19,0	215
4100	20,00	19,7	214
4200	20,66	20,4	213
4300	21,33	21,1	212
4400	22,00	21,8	211
4500	22,66	22,5	210

Kanon van 10 cM., St. GKT. Lading 0,8 KG. $V_0 = 228$ M.			
Afstand.	Tempeering.	Vluchttijd voor den springafstand.	Gemiddelde snelheid.
400	1,50	1,7	223
500	2,00	2,2	220
600	2,50	2,7	218
700	3,00	3,2	216
800	3,50	3,7	215
900	4,00	4,2	213
1000	4,66	4,7	212
1100	5,17	5,2	210
1200	5,83	5,7	208
1300	6,33	6,2	207
1400	7,00	6,8	205
1500	7,50	7,4	204
1600	8,17	8,0	202
1700	8,66	8,6	200
1800	9,33	9,2	199
1900	10,00	9,9	197
2000	10,66	10,6	196
2100	11,33	11,3	194
2200	12,17	12,1	192
2300	12,83	12,9	191
2400	13,66	13,7	189
2500	14,50	14,5	188

Bij aanvangssnelheden van ± 225 tot ± 200 M. ziet men op dezelfde wijze, dat de lijn der tempeeringen die der vluchttijden nadert, en er eindelijk mede samen valt, zonder evenwel die lijn te snijden. In de schootstafels, die daarvoor ver genoeg zijn voortgezet, ziet men, dat de lijn der tempeeringen vervolgens weer zakt onder die der vluchttijden, dus dat de tempeeringen weer kleiner worden dan die tijden; ook weer als een gevolg van het voortdurend afnemen van de gemiddelde snelheid van het projectiel.

Men kan dit verschijnsel o. a. waarnemen in de schootstafel voor 15 cM. K., St. granaatkartets, lading 1,5 KG., $V_0 = 199$ M., welke schootstafel wij daarom hieronder laten volgen (zie ook fig. 4).

15 cM. K., St. GKT. Lading 1,5 KG. $V_0 = 199$ M.				
Afstand.	Tempeering.	Vluchttijd voor den springafstand.	Gemiddelde snelheid.	Ophelderingen.
300	1,00	1,4	198	Van 1600 tot 1900 M. vallen de lijnen van tempeering en vluchttijd blijkbaar over elkander. Dat op 1700 en 1800 M. de tempeering grooter wordt dan de vluchttijd, kan zeer wel het gevolg zijn van het afronden der tempeering in geheele O. T.
400	1,50	1,9	197	
500	2,00	2,4	196	
600	2,50	2,9	195	
700	3,00	3,4	194	
800	3,66	4,0	193	
900	4,17	4,5	192	
1000	4,66	5,0	192	
1100	5,33	5,5	191	
1200	5,83	6,1	190	
1300	6,50	6,7	189	
1400	7,17	7,3	188	
1500	7,83	7,9	188	
1600	8,50	8,5	187	
1700	9,17	9,1	186	
1800	9,83	9,8	185	
1900	10,50	10,5	184	
2000	11,17	11,2	184	
2100	11,83	11,9	183	
2200	12,50	12,6	182	
2300	13,17	13,4	181	
2400	13,83	14,2	180	
2500	14,50	15,0	180	

Bij aanvangssnelheden kleiner dan 200 M. ligt de lijn der tempeeringen altijd onder die der vluchttijden, en zijn de tempeeringen dus altijd kleiner dan die tijden (zie fig. 5).

Alles, wat tot nu toe over dien tijd t_1 , noodig voor het overbrengen van de ontsteking, gezegd is, leert ons dat hij zich op de volgende wijze in onze schootstafels doet gelden:

1°. is de V_0 kleiner dan 200 M., dan is de tempeering altijd kleiner dan de vluchttijd voor den springafstand;

2°. is de V_0 grooter dan 200 M., dan is de tempeering aanvankelijk kleiner dan de vluchttijd voor den springafstand, om dezen vervolgens meer en meer te naderen, en eindelijk gelijk te worden aan dien tijd. (Dat de tempeering daarna ook nog grooter kan worden dan de vluchttijd is, zooals wij reeds vroeger zagen, een gevolg van de omstandigheid, dat de sasring in beweging sneller brandt dan de sasring in rust.)

Het zal wel niet gezegd behoeven te worden, dat die tijd t_1 bovendien een zeer grooten invloed moet hebben op de grootte van de spreiding der springpunten. Wij zullen echter over dit punt hier verder niet uitweiden.

Nemen wij nog eens voor een oogenblik aan, dat er geen tijd noodig is voor het overbrengen van de ontsteking, dus dat $t_1 = 0$ is, dan zou, zooals op bladz. 555 aangetoond is, altijd en onder alle omstandigheden iedere tempeering grooter zijn dan de bijbehorende vluchttijd voor den springafstand.

Stel dat onder deze omstandigheden een granaatkartets tot het bereiken van zekeren springafstand eene tempeering T noodig heeft. De gemiddelde snelheid s , waarmede het projectiel zich bewogen heeft van af de monding tot aan het springpunt, zoomede de tijd t , noodig tot het bereiken van dien afstand, zijn te berekenen.

Noemen wij nu $\frac{T}{t} = \alpha$, dan is $T = \alpha \times t$ (1)

Beweegt zich een tweede projectiel van geheel ander gewicht en kaliber eveneens met een gemiddelde snelheid s , gedurende t' seconden, dan zal de tempeering T' voor dit projectiel zijn $T' = \alpha \times t'$ (2)

Zoodat uit (1) en (2) volgt:

$\frac{T}{T'} = \frac{t}{t'}$ (3)

of: bij gelijke gemiddelde snelheden verhouden zich de tempeeringen als de vluchttijden voor den springafstand.

Nu echter de tijd t_1 niet 0 is, maar eene positieve waarde heeft, tengevolge waarvan de tempeeringen in den aanvang altijd kleiner zijn dan de vluchttijden, nu is de gevolgtrekking, die wij boven uit de vergelijking (3) maakten, niet onvoorwaardelijk juist.

Ten bewijze hiervan diene het volgend voorbeeld.

Op bladz. 559 zien wij, dat bij het kanon van 15 cM. K., IJ. granaatkartets, lading 2,5 KG. (direct vuur) voor 4000 M. de gemiddelde snelheid is 215 M., terwijl tempeering en vluchttijd respectievelijk bedragen 19,5 en 19 sec.

(Dus $\frac{T}{t} > 1$).

Op diezelfde bladz. zien wij, dat bij het kanon van 10 cM., St. granaatkartets, lading 0,8 KG., voor 800 M. de gemiddelde snelheid eveneens bedraagt 215 M., terwijl tempeering en vluchttijd respectievelijk bedragen 3,5 en

3,7 sec. (Dus $\frac{T}{t} < 1$).

In dit geval is er dus geen sprake van dat

$$\frac{T}{T'} = \frac{t}{t'}$$

Bovenbedoelde gevolgtrekking mag daarom, wil men niet tot verkeerde uitkomsten geraken, alleen dan worden toegepast, wanneer de gelijke gemiddelde snelheden behooren bij afstanden, gelegen aan dezelfde zijde van de respectievelijke snijpunten van tempeering en vluchttijd, en betrekkelijk even ver van die snijpunten verwijderd.

Tengevolge van het verband, dat er bestaat tusschen vluchttijd en tempeering, is het duidelijk waarom bijv. de grootste springafstand, die met de granaatkartets van 8 cM. St. ($V_0 = 460$ M.) bereikt kan worden, 3600 M. bedraagt.

Die afstand toch wordt afgelegd in 11,8 sec. met eene gemiddelde snelheid van 316 M. per sec. Tengevolge van die snelheid zal de tempeering grooter zijn dan de vluchttijd, en daar de sasring slechts een brandtijd heeft van 12,5 sec., zoo is het duidelijk, dat 3600 M. de grootste springafstand moet zijn voor de granaatkartets voor 8 cM. St.

Wordt ditzelfde projectiel voortgeschoten met eene aanvangssnelheid van 530 M., dan wordt, met eene gemiddelde snelheid van ± 340 M., in 11,6 sec. een springafstand bereikt van 3800 M. Dit zal, om dezelfde reden als boven, de grootste springafstand zijn die onder deze omstandigheden te bereiken is; m. a. w. door de aanvangssnelheid op te voeren van 460 tot 530 M. wordt de grootste te bereiken springafstand gebracht van 3600 op 3800 M., dus slechts vermeerderd met 200 M.

Bestond er geen tijd t_1 , of liever was die tijd $= 0$, dan volgt uit het gestelde op bladz. 561, regel 20—23 v. b., dat men de tempeeringen door berekening kan bepalen, zoodra men in het bezit is van een tabel, aangevende de verhouding $\frac{T}{t}$ voor verschillende gemiddelde snelheden.

Werkelijk is door de firma KRUPP, voor de door haar vervaardigde sasringen, eene zoodanige tabel samengesteld, beginnende met het verhoudingsgetal 1,63 voor eene gemiddelde snelheid van 600 M., en eindigende met het verhoudingsgetal 1,01 voor eene gemiddelde snelheid van 200 M.

Aan den voet van die tabel lezen wij, dat voor snelheden kleiner dan 200 M. de verhouding $\frac{T}{t} = 1$ gesteld mag worden; waaruit onmiddellijk zou volgen, dat voor die snelheden de tempeering altijd gelijk zou moeten zijn aan den vluchttijd voor den springafstand.

Na al hetgeen hiervoren gezegd is, zal het wel geen betoog behoeven, dat wij het met die bewering niet eens kunnen zijn, en dat zij ten minste niet van toepassing is op onze tijdbuizen, waarbij de tempeering bij kleine gemiddelde snelheden wel degelijk kleiner wordt dan de vluchttijd.

Aannemende dat overigens bedoelde tabel wel gebruikt kan worden om de tempeeringen te berekenen voor onze sasingen, kunnen wij reeds bij voorbaat zeggen, dat die berekende tempeeringen voor de kleinere afstanden te groot zullen blijken te zijn.

Immers, die tabel geeft voor iedere gemiddelde snelheid een coëfficiënt, zonder er verder rekening mede te houden of die snelheid behoort bij een afstand, gelegen aan deze of aan gene zijde van het bovenbesproken snijpunt van tempeering en vluchttijd; m. a. w. zonder rekening te houden met den ontstekingstijd t_1 .

Wij zullen ten bewijze hiervan, voor het kanon van 12 cM. L. A., lading 2,5 KG., met bovenbedoelde tabel voor eenige afstanden de tempeering berekenen, en daarachter, voor de gemakkelijke vergelijking, de tempeering, die de schootstafel aangeeft, laten volgen. Vooraf zij hier nogmaals opgemerkt, dat de tempeeringen in de schootstafels zijn afgerond in geheele O. T.

12 cM. L. A. Lading 2,5 KG. $V_0 = 356$ M.

Afstand.	Gemiddelde snelheid.	$\alpha = \frac{T}{t}$.	Vluchttijd = t .	Tempeering = $\alpha \times t$.	Tempeering volgens schootstafel.
400	346	1,083	1,0	1,08 = $1 - \frac{1}{2}$	0-4
500	343	1,0815	1,3	1,41 = $1 - 2\frac{1}{2}$	1-0
600	340	1,08	1,6	1,73 = $1 - 4\frac{1}{2}$	1-3
700	338	1,078	1,9	2,05 = $2 - \frac{1}{2}$	1-5
800	336	1,076	2,2	2,37 = $2 - 2\frac{1}{4}$	2-1
900	334	1,074	2,6	2,79 = $2 - 4\frac{3}{4}$	2-3
1000	332	1,072	2,9	3,11 = $3 - \frac{1}{2}$	3-0
1100	330	1,07	3,2	3,42 = $3 - 2\frac{1}{2}$	3-2
1200	328	1,069	3,5	3,74 = $3 - 4\frac{1}{2}$	3-4
1500	323	1,0665	4,5	4,80 = $4 - 4\frac{3}{4}$	4-5
2000	314	1,062	6,3	6,69 = $6 - 4$	6-4
2100	312	1,061	6,6	7,00 = $7 - 0$	7-0
2200	311	1,0605	7,0	7,42 = $7 - 2\frac{1}{2}$	7-3
2300	309	1,059	7,4	7,84 = $7 - 5$	7-5
2400	307	1,057	7,7	8,14 = $8 - \frac{3}{4}$	8-1
2500	306	1,056	8,1	8,55 = $8 - 3\frac{1}{4}$	8-4
3000	298	1,049	10,1	10,66 = $10 - 3\frac{1}{2}$	10-4
3100	296	1,048	10,5	11,00 = $11 - 0$	11-1
3200	295	1,0475	10,9	11,42 = $11 - 2\frac{1}{2}$	11-3
3300	293	1,0465	11,3	11,83 = $11 - 5$	12-0
3400	292	1,046	11,7	12,24 = $12 - 1\frac{1}{2}$	12-2
3500	291	1,0455	12,1	12,65 = $12 - 4$	12-5
4000	284	1,042	14,3	14,90 = $14 - 5\frac{1}{2}$	15-0

Het werken met eene tabel, als boven bedoeld, moge dus goede resultaten opleveren voor de grootere afstanden, voor de kleinere, d. w. z. voor de afstanden gelegen vóór en kort voorbij het meerbesproken snijpunt, voert zij ons tot verkeerde tempeeringen (in bovenstaand voorbeeld komt men op die afstanden tot tempeeringen, die $\frac{1}{2}$ tot $2\frac{1}{2}$ O. T. te groot zijn). Welke

kwade gevolgen die foutieve tempeeringen met zich brengen is gemakkelijk genoeg na te gaan.

Bij het gebruik van een zoodanige tabel dient men dus met die omstandigheid zoo goed mogelijk rekening te houden. Bijv. door de tempeering te berekenen voor eenige der grootere afstanden; aan te nemen dat de op 0 getempeerde granaatkartets op een bepaalden afstand, bijv. 150 M., vóór de monding springt, en daarna de tempeeringen graphisch uit te zetten.

Wil men echter ook voor die kleinere afstanden de juiste grootte der tempeeringen kennen, dan zal het wel altijd zaak blijven haar te bepalen op de wijze, zooals tot nu toe geschiedde; d. w. z. seriën schoten doen met 3 of 4 verschillende tempeeringen; zoo nauwkeurig mogelijk waarnemen den gemiddelden springafstand, die met iedere tempeering bereikt wordt, en daarna, langs graphischen weg, de tempeering voor alle afstanden bepalen. Deze schoten moeten trouwens toch gedaan worden ter bepaling van de grootte van de spreiding der springpunten.

A. DE FREMERY.

Den Haag, Mei 1890.

LOSSE AANTEEKENINGEN OP HET OPSTEL :

DE VESTINGARTILLERIE IN HET LAATSTE DECENNIUM DER 19de EEUW,voorkomende in *De Militaire Spectator* 1890, No. 6 en 7.

(INGEZONDEN.)

Geachte Redacteur!

Vergun mij eene kleine ruimte om een paar woorden te zeggen bij het opstel, boven aangehaald. Ik beloof plechtig kort te zijn en slechts een paar onderwerpen even aan te roeren.

Gaarne wil ik met den Schrijver-Beoordeelaar in hetzelfde stoombootje medevaren — het schuitje van onze ouders gaat niet meer aan — maar dan moet aan kiel en roer van het stoombootje hier en daar iets veranderd worden.

De S.-B. grondt de sterkte der compagnie vestingartillerie op batterijen van 6 stukken, onder totale afkeuring van »Illing- en Zwilling-» batterijen.

Ik kan wezenlijk niet geheel instemmen!

kwade gevolgen die foutieve tempeeringen met zich brengen is gemakkelijk genoeg na te gaan.

Bij het gebruik van een zoodanige tabel dient men dus met die omstandigheid zoo goed mogelijk rekening te houden. Bijv. door de tempeering te berekenen voor eenige der grootere afstanden; aan te nemen dat de op 0 getempeerde granaatkartets op een bepaalden afstand, bijv. 150 M., vóór de monding springt, en daarna de tempeeringen graphisch uit te zetten.

Wil men echter ook voor die kleinere afstanden de juiste grootte der tempeeringen kennen, dan zal het wel altijd zaak blijven haar te bepalen op de wijze, zooals tot nu toe geschiedde; d. w. z. seriën schoten doen met 3 of 4 verschillende tempeeringen; zoo nauwkeurig mogelijk waarnemen den gemiddelden springafstand, die met iedere tempeering bereikt wordt, en daarna, langs graphischen weg, de tempeering voor alle afstanden bepalen. Deze schoten moeten trouwens toch gedaan worden ter bepaling van de grootte van de spreiding der springpunten.

A. DE FREMERY.

Den Haag, Mei 1890.

LOSSE AANTEEKENINGEN OP HET OPSTEL :

DE VESTINGARTILLERIE IN HET LAATSTE DECENNIUM DER 19de EEUW,

voorkomende in *De Militaire Spectator* 1890, No. 6 en 7.

(INGEZONDEN.)

Geachte Redacteur!

Vergun mij eene kleine ruimte om een paar woorden te zeggen bij het opstel, boven aangehaald. Ik beloof plechtig kort te zijn en slechts een paar onderwerpen even aan te roeren.

Gaarne wil ik met den Schrijver-Beoordeelaar in hetzelfde stoombootje medevaren — het schuitje van onze ouders gaat niet meer aan — maar dan moet aan kiel en roer van het stoombootje hier en daar iets veranderd worden.

De S.-B. grondt de sterkte der compagnie vestingartillerie op batterijen van 6 stukken, onder totale afkeuring van »Illing- und Zwilling-» batterijen.

Ik kan wezenlijk niet geheel instemmen!

Eene batterij van 6 vuurmonden biedt dan 3-maal de trefkans aan van eene batterij van 2 vuurmonden.

Wordt die batterij gemaakt volgens de schetsen in het »Handboek voor onderofficieren en korporaals der niet bereden artillerie,» dan neemt die batterij een ruimte in, te groot om op veel plaatsen in ons terrein eenigszins gedekt te kunnen worden opgesteld.

Al neemt men aan, dat die »Officieele Normaal-batterij» niet behoeft gevolgd te worden, dan blijft toch altijd nog over dat eene batterij van 6 vuurmonden naast elkaar opgesteld een *zeer* beperkt schootsveld heeft. Met een schootshoek van 60 à 70° mogen we ons niet tevreden stellen; vooral niet bij te voren te ontwerpen tusschenbatterijen.

Heeft de S.-B. wel eens nagegaan hoe moeilijk het is met slechts twee dicht bijeen staande vuurmonden een betrekkelijk groot schootsveld te verkrijgen? Toch moet men inzien, hoe onaangenaam het zou zijn met een goed gewapende batterij, die niet verontrust wordt, te staan voor het geval, dat men niets kan doen, omdat het geschut niet helpen kan, waar het zoo hoog noodig zou zijn, alleen omdat de vuurmonden in die batterij zelf dan elkaar zouden hinderen.

Konden we ooit over zooveel geschut en zooveel personeel beschikken, dat overal, waar het op een gegeven oogenblik noodig wordt, dadelijk van verschillende kanten overmachtig vuur op hetzelfde punt kan worden gebracht, dan zou ik vrede kunnen hebben met batterijen van 6 vuurmonden.

Zulk een eisch is echter al te indiscreet, en kan nooit worden vervuld.

Toch moeten we zien, overal zooveel mogelijk gereed te zijn om het hoofd te bieden, waar het noodlot ons dat zal opleggen.

We kunnen daar vooruit wel naar gissen; maar op die gissingen mogen we niet verder afgaan. We kunnen onmogelijk weten welke nieuwe denkbeelden onze tegenpartij op het critieke oogenblik zullen bezielen.

Daarom dan ook het geschut en personeel, dat we redelijkerwijs kunnen eischen, niet in groote massa's bijeen, dat is geen tactisch denkbeeld van onzen tijd, maar verspreid opgesteld.

Groote schootshoeken voor ons geschut, veel batterijen, maar kleine batterijen, om de tegenpartij te dwingen tot vuurverdeling, en om het verlies van zulk een batterijtje zoo weinig nadeelig te maken als mogelijk is.

Batterijen dus van 2, hoogstens van 4 vuurmonden.

Daarom dan ook niet te sterke compagnieën, maar iets grooter aantal compagnieën, goed geëncadreerd; anders wordt de taak van de officieren te zwaar, of alles gaat zoetjes aan rusten op de schouders der onderofficieren.

Ik geef gaarne toe dat de vuurleiding van een aantal vuurmonden moeilijker is, wanneer die in kleine groepen verspreid zijn, dan wanneer alles naast elkander staat; maar dat is alleen eene quaestie van oefening, en dat *kunnen* we ons eigen maken door werkelijke, degelijke oefening.

Tegen de kans van getroffen te worden door een projectiel, niet voor ons,

maar bestemd voor iemand naast ons staande, daartegen is alle oefening machteloos.

Stelt u eens voor, dat de infanterie eens per jaar een dag of 10, 12 in willekeurige afdeelingen hier of daar kampeerde; dat dan per compagnie een 40 of 50 patronen worden uitgereikt om ook eens te schieten, of te zien en te hooren schieten; het overige personeel bezig gehouden met het maken van oefeningslatrines en veldkeukens, en de exercitie met flankgeschut.

Stel u daarbij voor, die infanterie de rest van het jaar geoefend eensdeels in het doen van handgrepen met het geweer, anderdeels met over een en ander wat te praten (in het Nederlandsch noemen we dat *theorie* houden), dan zal toch ieder moeten erkennen, dat die infanterie onbruikbaar zou zijn door geheel verkeerd opgevatte en geheel verkeerd ingerichte oefening.

Heb ik hier niet een vrij trouw beeld gegeven van de oefening onzer vestingartillerie? Hoe moet ons oordeel zijn over de bruikbaarheid van onze vestingartillerie?

Elke nieuwe oefening begint, zooals vanzelf spreekt, van boven af aan; eerst de officieren, dan de onderofficieren, enz. We zijn nu nog in de kindsheid van het observeeren, en nog bezig in dit opzicht met officieren en onderofficieren. Is dat nu reden genoeg om voortaan dat observeeren alleen op te dragen aan bepaalde onderofficieren?

Van dat observeeren hangt veel af, dat is waar! maar de hoofdzaak is toch dat het goed gedaan worde, en daarvoor is noodig een vlug en juist, dus jong oog, met een zekeren graad van oefening. Zullen we dat in onze onderofficieren op den duur kunnen vinden? We zijn nu bezig daarvan gaandeweg een korps goede huisvaders te maken, en werkelijk is daartegen voor de onderofficieren der vestingartillerie niet zoo heel veel te zeggen; maar laat ons dan toch ook aan die huisvaders niet opdragen iets waarvoor juist jonge menschen het best geschikt zijn!

Moet een kapitein der vestingartillerie, die zijne taak een weinig ter harte neemt, niet weten welke personen, onverschillig van welken graad, het best de functie van waarnemer of iets anders kunnen vervullen, en kan aan dien kapitein niet worden overgelaten aan te wijzen wie als waarnemer, enz. moet optreden? Heeft die kapitein bovendien zulk een slecht geheugen, dat zachtjes aan het geheele personeel der compagnie een afzonderlijk merk moet dragen? Hebben we onze mannen niet al genoeg te leeren, en doen we dus wel goed, wanneer wij beginnen zelfs den dokter zijn taak uit de handen te nemen? Een paar hospitaalsoldaten in of bij de batterij is toch niet te veel gevergd.

Verbeeld u eens, geachte S.-B.! dat wij een vuurmond, die 4 man bediening vereischt, in handen gaven van 2 gewone onderofficieren en 2 zeer gewone kanonniërs. Zou die vuurmond dan niet goed bediend worden? of zoudt gij dan nog iemand noodig vinden met een of ander soort streepen

uitgedoscht om toe te kijken? Ik zou bepaald in die 4 man eene ideaalbediening zien en den gestreepten dwarskijker als overcompleet bepaald afkeuren.

Zulk een toestand zouden wij zeer goed kunnen daarstellen, wanneer wij de menschen, die voor ontwikkeling vatbaar zijn, werkelijk tot kanonniers vormden en ontwikkelden, door voortdurende oefening, en door niet de helft of meer van hun korten dienstdienst te vermorsen met zoogenaamde artilleriewerkzaamheden, d. w. z. in hoofdzak poetsen, straatwieden, en ander leerzaam werk.

Zooals wij allen toch genoeg weten, is een deel van onze militie of onwillig, of niet vatbaar voor voldoende ontwikkeling. Aan dat deel besteden we nu evenveel tijd en evenveel moeite als aan het andere goede deel..... bepaald verkeerd! laat die mindere soort poetsen en straatwieden! intusschen zouden we aan het beter deel wat meer kunnen leeren.

Met opzet gebruik ik hier het woord »zouden», want om het werkelijk te kunnen doen, moeten ons van hoogerhand de middelen daartoe worden gegeven, en..... moet de oefening onzer vestingartillerie een geheel andere richting nemen.

Naar mijn inzien is de aangewezen weg:

Vorming van een degelijk korps onderofficieren.

Afschaffing van korporaals; afschaffing van militiekader.

Een deel van onze militie — het deel zoo groot mogelijk — vormen tot kanonniers, d. w. z. tot mannen aan wie een vuurmond kan worden toe-
vertrouwd.

Oefeningen in het vuur in elk garnizoen, het geheele jaar door.

Is bij een garnizoensplaats daarvoor geen gelegenheid, dan deugt die plaats niet voor vredesgarnizoen, en moet verlaten worden.

Tactische vuren op groote afstanden enkele dagen in het kamp te Oldebroek; maar zonder hurrij en zonder kunsten.

Als bijzaak: mindere belangstelling in, en mindere bevoordeeling van de fabricage van papier.

Onze beste miliciens kunnen dan in, of na volbrachten dienstdienst in den graad of rang, waarvoor zij geschikt zijn, worden ingedeeld bij schutterij, reserve, landstorm, of wat ook.

Nog een paar woorden over het geweer!

Wij zijn zeer dankbaar, dat *eindelijk* het geweer aan den kanonnier is uitgereikt. Het heeft werkelijk lang genoeg geduurd; maar laat ons nu oppassen, dat we niet anderzijds gaan overdrijven, en dat we niet gaan soldaatje spelen.

Zoover mijn begrip gaat, is het geweer aan den kanonnier gegeven om: hem spoediger te vormen tot soldaat;

den kanonnier als schildwacht of in (kleinen) troep in staat te stellen tot zelfverdediging;

daardoor te voorkomen dat eene afdeeling kanonniers naar hunne stand- of werkplaats een escorte noodig had van even groote afdeeling infanterie;

de bediening eener batterij niet geheel weerloos te laten, wanneer die batterij onverhoeds wordt bekropen, en door de bewaking is in den steek gelaten.

Maar verder moeten we niet gaan. Hiermede is het uit!

Altijd zullen wij infanterie noodig hebben om ons te bewaken, en ons te helpen; niet om als hulpkanonniers te dienen — dat is een geheel verkeerd begrip; even verkeerd als het zou zijn de kanonniers als hulp-infanterie te laten optreden. De werkkring der beide wapens loopt geheel uiteen, en heeft nagenoeg *geen* aanrakingspunten.

Laat ik besluiten met den vromen wensch dat het u *niet* moge gelukken ook al den gang van onze oefening te brengen onder den druk van een reglement.

De Mensch moge bij ons toch ook wel een weinig tot zijn recht komen. Bovendien zijn onze nieuwere en nieuwste reglementen en handboeken niet zóó, dat het ons aanmoedigt er nog meer te wenschen.

Wel deel ik uw verlangen om een nieuw kort kanon van 12 cM., dat heb ik reeds gevraagd in 1877, maar *geen* mortier van dat kaliber, of ten minste *ook* een handigen mortier in vervanging van den verouderden Coehoorn-mortier.

W. IRISH' STEPHENSON.

Naarden, Augustus 1890.

HERINNERINGS-ALBUM BIJ GELEGENHEID VAN HET VEERTIGJARIG BESTAAN
VAN HET INSTRUCTIE-BATAILLON.

Alle Officiëren, die *geheel* of *gedeeltelijk* hunne militaire opleiding tot dien rang bij het Instructie-Bataillon ontvingen, werden — *voor zooverre bekend* — bij circulaire uitgenoodigd hunne photographische portretten (visite-formaat) te willen inzenden aan het adres van den heer:

1ste Luitenant C. A. ENGELBREGT, te Kampen.

Zij, die geen circulaire mochten ontvangen hebben, worden beleefd uitgenoodigd zich voor het ontvangen daarvan tot genoemden officier te willen wenden.

BOEKAANKONDIGINGEN.

Naar Frankrijk, front, door ALDEGONDE. Amsterdam, L. J. VEEN. 1890. Prijs f 0,30.

»Het doel van dit geschrift is te betoogen dat de veiligheid en het zelfstandig voortbestaan van Nederland in de naaste toekomst, een nauwe aansluiting bij Duitschland, met het oog op een oorlog, dringend vorderen." Aldus de aanhef der kleine brochure, waarvan de titel hierboven is vermeld. Wij gelooven den Lezer het best een denkbeeld te kunnen geven van den verderen inhoud door hieronder de stellingen te laten volgen, die de Schrijver achtereenvolgens tracht te bewijzen en die als het ware het geraamte vormen van zijn helder en kernachtig betoog.

»In de grootere oorlogen der toekomst zal de hoofdactie zich in de laagvlakten bewegen."

»In den oorlog van het midden-Europeesche Staten-verbond met Frankrijk-Rusland zal de hoofdactie zich bewegen in de aaneenschakeling van laagvlakten, bekend onder den naam van de Fransch-Duitsche en Sarmatische laagvlakten."

»In den Europeeschen oorlog verkrijgen de geographische ligging en de topohydrographische gesteldheid van Nederland een strategisch-domineerend karakter."

»Duitschland moet bij het uitbreken van den oorlog den zedelijken en den materieelen waarborg hebben dat, voor zoover het van zijn macht afhankelijk is, de rechtverleugel van het Rijn-front niet geforceerd wordt."

»De organische samenhang van den Nederlandschen bodem met de Duitse Rijnlanden en onze ligging aan de Noordzee zijn de oorzaken, dat bij het uitbreken van een Europeeschen krijg, ons zelfstandig bestaan bedreigd en wellicht ons land het tooneel wordt van den oorlog."

»Een bondgenootschap van Nederland met een der partijen is het eenig middel om vóór en tijdens den oorlog rang te nemen, de materiele nadeelen van een krijg binnen zijn grenzen tot het bereikbaar minimum te beperken en bij den vrede gerechtigd te zijn tot het uitbrengen van eene stem."

»Alleen een bondgenootschap met Duitschland is voor Nederland wenschelijk; dat bondgenootschap is noodzakelijk."

Wij hebben des Schrijvers bondige uiteenzetting met bijzondere belangstelling gelezen en zouden — waar hij aantoon, dat Nederland bijna onvermijdelijk in dien Midden-Europeeschen oorlog betrokken zal worden — alleszins geneigd zijn,

voor 't oogenblik met zijne conclusie: »aansluiting bij Duitschland" in te stemmen, ware het niet dat wij meenen, dat de wederpartij — eveneens voor 't oogenblik — op zulk een bondgenootschap weinig prijs zou stellen, wegens het weinige, dat zij bij den huidigen staat onzer weermiddelen er bij winnen kan, en de vele verwickelingen, die er allicht reeds aanstonds uit zouden kunnen voortvloeien.

Wij herhalen: een en ander voor 't oogenblik, d. w. z. zoolang onze tegenwoordige militaire onmacht voortduurt. Want wij beschouwen zulk een aanleuning van een kleine natie aan een zeer groot en krachtig rijk toch altijd als een *pis aller*, dat aan een politieken zelfmoord zeer nabij komt en dus alleen door den uitersten nood gewettigd zou zijn.

Bedriegen wij ons niet, dan is een der hoeksteen, waarop het gebouw van Schr.'s redeneeringen rust, de overtuiging, dat Nederland niet in staat is zijn onzijdigheid te doen eerbiedigen (zie bladz. 20). Het hangt van den volkswil af, aan dezen toestand een eind te maken. Nederland kan beschikken over 500.000 weerbare mannen, voor den krijgsdienst geschikt en tusschen den leeftijd van 20 en 45 jaar. De tijdgeest dringt alom onweerstaanbaar tot het stelsel: »in oorlogstijd ieder weerbaar man soldaat!" Zal, vroeg of laat, dat beginsel ook in Nederland eens ingang gevonden hebben, dan zal een vastberaden regeering, in rechtmatig vertrouwen op eigen kracht, tegenover de leus, die de Schr. ons toeroept, met meer recht en nationale fierheid, een »Naar alle zijden, front!" kunnen stellen; eene houding, welke — ons behoedende voor de politieke en commercieele voogdij, waaraan eenig bondgenootschap met een groot Rijk ons blootstelt — onze historische traditiën zou eerbiedigen en voorzeker meer den vaderlander waardig zou zijn, met wiens kleuren en devies de Schrijver zich tooit.

Wij erkennen, dat wij van dien toestand van nationaal zelfbewustzijn nog verre verwijderd zijn. Moge op den weg, die ons gaandeweg daarheen leiden kan, het spoedig tot stand komen van de ingediende wet tot regeling van den krijgsdienst een eerste en gewichtige schrede zijn!

Klapper op het Reglement op den Inwendigen dienst der Infanterie.

Delft, C. J. VAN DOORNE. 1890. Prijs f 0,27^s.

Gaarne geven wij gevolg aan de uitnoodiging der Redactie van dit Tijdschrift om dit boekske met een kort woord aan te kondigen en te beoordeelen, doch dit ook enkel ter wille der Redactie, want met evenveel spijt schrijven we hier de bekentenis neer, dat de kennismaking met het werkje er ons toe geleid heeft, daarover een minder gunstig oordeel te moeten uitspreken.

Welk doel heeft de vervaardiger beoogd bij het samenstellen van dit boekje? Voorziet het in eene werkelijk bestaande behoefte of kan het ons ten nutte strekken?

Wij gelooven van neen. Het Reglement op den Inwendigen dienst der Infanterie is o. i. zoo oordeelkundig in hoofdstukken verdeeld, de verschillende artikelen zijn zoo doelmatig gegroepeerd en het geheel is, met inbegrip van zijn »Inhoud" en de verwijzing daarin naar artikelen en bladzijden zoo geschikt, om in twijfelachtige gevallen met gemak te kunnen worden geraadpleegd, dat het ons toeschijnt

dat de vervaardiger van bovenvermeld werkje hiermede slechts een nutteloozen arbeid heeft verricht.

Kan het werkje alzoo in algemeenen zin onzen bijval niet verwerven, ook op den inhoud zelf valt nog al het een en ander aan te merken.

Wij gaven ons de moeite het boekje puntsgewijze te vergelijken met het reglement en dit bracht ons tot de overtuiging, dat nu eens de redactie, dan weer de volledigheid, ja, zelfs enkele malen de juistheid, te wenschen overlieten.

Reeds in punt 1 wordt onder het motto »Aanwijzing» gesproken van *weekbeurt* (zie art. 91), dit moet zijn: *werkbeurt*; van den luitenant van den dag wordt gemeld: »is bij elke compagnie;» dit behoort te zijn: »is bij elk bataljon.» Voorts is de dienstverrichting van dezen officier slechts onvolledig vermeld; het voorgeschrevene in de 5de en 6de alinea van art. 87 had daaraan behooren te worden toegevoegd (zie ook art. 53). Eene groote onvolledigheid treffen wij aan onder de rubriek »Verantwoordelijk.» De artt. 58, 59, 62, 75, 108, 127, 131 en 195 zijn daarbij geheel buiten beschouwing gelaten. Daar waar het reglement zegt: »de Luitenant-Kolonel (Majoor),» spreekt het boekje enkel van »Luitenant-Kolonel.» De vervaardiger schijnt blijkbaar de reeds zoozeer besproken afschaffing van den majoorsrang als een voldongen feit te beschouwen. Het alphabetisch zakenregister aan het slot had — daar de bladzijden niet worden vermeld, waar de opgesomde onderwerpen te vinden zijn — veilig gemist kunnen worden.

Dit weinige slechts uit het betrekkelijk nog vele, dat wij opmerkten. Plaatsruimte noopt ons tot beperktheid.

Het boekje is overigens netjes en met duidelijke letter gedrukt; de prijs is billijk gesteld.

W. F.

Wie sollen wir im nächsten Feldzug angreifen? von K. v. K.
Berlin, FRIEDRICH LUCKHARDT. 1890. Preis 1 Mark.

De bovengenoemde, ternauwernood een veertigtal bladzijden tellende brochure behoort tot die bijna onafzienbare reeks van pennevruchten, die zich ten doel stellen na te gaan of de technische ontwikkeling der handvuurwapenen en het nieuwe, daarin gebezigde drijfmiddel belangrijke wijzigingen in de gevechtsvoering der toekomst noodzakelijk zullen maken.

Rekening houdende met de voordeelen aan de nieuwe wapening eigen, meent de Schrijver deze vraag bevestigend te moeten beantwoorden. Allereerst toch zal de eerste gevechtslinie (1) door de grootere hoeveelheid munitie, waarmede de soldaat thans in het strijdperk treedt, zelfstandiger geworden en haar gevechtskracht aanzienlijk gestegen zijn, d. w. z., zij zal langer en sneller kunnen vuren; voorts moet de uitwerking van het vuur tengevolge van de meer bestreken baan en het verhoogd indringingsvermogen van het projectiel niet alleen vernietigender zijn dan tot heden het geval was, maar zich bovendien ook op grooteren afstand doen gevoelen; eindelijk biedt het gebruik van weinig, of nagenoeg geen rook ontwikkelend kruit de gelegenheid, van elk der vuursoorten een doelmatiger gebruik te maken.

(1) Tirailleurlinie, soutiens en compagnieën van de hoofdlinie.

Na dit vooropgesteld te hebben, schenkt de Schrijver in de eerste plaats de aandacht aan den nimmer volstreden kamp om den voorrang tusschen aanval en verdediging. De waan der Fransche troepenleiding van voor twintig jaar, alsof het defensief werkelijk de sterkere gevechtsvorm was — waartoe zij door een te eenzijdige beoordeeling van de schietuitkomsten, welke in de jaren 1868 en 1869 in het kamp van Châlons verkregen waren, verleid was — hoe onmeedoogend ook door de allesverwinnende kracht van een doorgaans tactisch juist en energiek doorgevoerd offensief ternedergeveld, herleeft en steekt, eigenaardig genoeg, tot zelfs in de bakermat van dat offensief het hoofd wederom op.

Hiertegen den strijd aan te binden, het ontzag te ondermijnen, waarmede minimaal-kaliber-repeteergeweren, rookzwak kruut, een bijkans verdubbelde munitievoorraad, snelvuurkanonnen, brisante granaten en worpvuur enkele, niet tegen zulke schrikwekkende invloeden bestande tactische denkers en schrijvers vervullen, en dezen het verloren zelfvertrouwen wederom terug te geven, is onder meer het doel, dat den Schrijver naar de pen deed grijpen. Uitgaande van het zeer juiste beginsel, dat bij den aanval vóór alles naar overwicht in vuur gestreefd moet worden, ontwikkelt hij punt 84, tweede gedeelte, van het Exerzir-Reglement für die Infanterie in bijzonderheden, waar gezegd wordt: »Die Herbeiführung der für den Erfolg eines Angriffs unerlässlichen Feuerüberlegenheit wird am leichtesten durch die Umfassung gelingen.»

Hij ziet in vleugelomvatting dan ook het eenigst middel om eene overmachtige vuurwerking te verkrijgen, die den weg tot de overwinning kan banen.

Zorgvuldig en o. i. zeer terecht vermijdt echter het reglement juist hierbij van de vleugels te spreken, omdat het streven naar omvatting in dien zin — hoewel regel — menigmaal onnoodig, dikwerf ongewenscht, in vele gevallen zelfs noodlottig bleek.

Zoo leed — om uit tal van voorbeelden er slechts enkele te noemen — de omvatting van de Pruisische slaglinie bij Loigny-Poupry (2 December 1870) door het 15de Fransche korps niet alleen schipbreuk, omdat het verband met het 16de en 17de korps, die in front optraden, geheel verbroken was, maar werden deze laatste afdeelingen ten slotte zelf met eene overvleugeling bedreigd.

Bij Beaune la Rolande (28 November 1870) streed het Xde Pruisische korps tegen een dubbele overmacht, die eveneens overvleugelend aangreep.

Het defensief-offensieve gevecht van de 37ste Pruisische infanterie-brigade, later gesteund door de 39ste, bij Juranville op den linkervleugel, bond aan Fransche zijde het geheele 18de korps, terwijl de hardnekkige weerstand van de aan drie zijden in het nauw gebrachte 38ste brigade bij Beaune la Rolande en de tijdige ondersteuning van die brigade door de 5de infanterie-divisie, het daarneven strijdende 20ste korps noodzaakten zijne laatste reserve, die voor het verband met het 18de zorg droeg, op den uitersten rechtervleugel der Pruisische verdedigingsstelling te werpen. Als gevolg daarvan werd de Fransche slaglinie in haar centrum ontbloot, weldra doorbroken en gelijktijdig op den linkervleugel omvat.

Evenzeer strafte zich een dergelijk onbesuisd offensief aan Duitsche zijde bij Amiens (27 November 1870) waar, zonder noemenswaardige ophelderingen aangaande 's vijands stelling en sterkte te bezitten, 29.000 man over een gevechtsfront van \pm 25 KM. versnipperd werden.

In tegenstelling met onze zienswijze bepaalt de Schrijver de gedachte alleen

tot de vleugels en ziet zodoende de gevaren, welke daaraan verbonden kunnen zijn, geheel over het hoofd. Vermoedelijk onbewust, zeker zonder het te willen, wellicht medegesleept door de zucht om te overtuigen, wordt zijn pleidooi eenzijdig en zou de drang naar *methodische vleugelomvatting* oorzaak kunnen zijn, dat het tactisch gebruik der troepen bij den aanval wederom in een enkelen vorm verstijven zou, dat zelfbewust, doordacht handelen — als onnoodig naar den achtergrond gedrongen — door gedachteloos, schematisch optreden vervangen zou worden en daarmee *de kunst der troepenleiding wederom tot een handwerk* zijn teruggebracht.

Dit is de wonde plek in het geheele betoog, dat overigens door de beweegredenen, die 't in het leven riepen, te weten: versterking aan den offensieven geest der infanterie, alleen reeds dankbaar moet worden gewaardeerd.

Ten slotte meenen wij enkele tactische gezichtspunten des Schrijvers te moeten weerleggen, omdat zij tegen de algemeen heerschende en door de practijk als juist gekenmerkte begrippen op dit gebied indruischen en, niet bestreden, allicht tot verkeerde gevolgtrekkingen zouden leiden.

Zoo is hij van oordeel, dat het vuur des aanvallers, op afstanden van 500 à 600 M. afgegeven, niet op de gedekt liggende, vijandelijke tirailleurs, maar op het daarachter gelegen terrein geconcentreerd moet worden om het aansnellen van vijandelijke reserves te bemoeilijken, alsof deze den aanvaller het gevaarlijkst zijn. Een dergelijke handelwijze zou geheel in strijd zijn met de eerste beginselen eener goede vuurleiding en met den geest van het reglement. Zeer juist zegt dit: »Starke Schützenschwärme werden sich an die feindliche Stellung heranzuarbeiten und dieselbe mit Feuer niederzukämpfen trachten.»

»So lange nicht die Ueberlegenheit im Feuer gewonnen ist, oder doch der Feind wesentlich erschüttert erscheint, ist die Durchführung des Angriffs nur unter grossen Verlusten ausführbar. Es bleibt daher vor Führung des letzten Stosses die Feuerwirkung abzuwarten. Die erlangten Erfolge werden am besten von der Schützenlinie beurtheilt; sie erkennt zuerst, wann und wo der Widerstand beim Feinde nachlässt (II, 82).»

»Es ist für die Anwendung des Feuers in jeder Lage als Regel festzuhalten, dass dasselbe nur dann von entscheidender Wirkung ist, wenn es sich *auf die im sicheren Schussbereich befindlichen feindlichen Truppen richtet* (1). Für die Wahl des Ziels ist überhaupt dessen augenblickliche tactische Bedeutung entscheidend (II, 33).»

»Häufiger Wechsel der Ziele führt zur Zersplitterung des Feuers und ist daher zu vermeiden (I, 138).»

Waar de Schrijver voorts der vuurleiding aanbeveelt in menig geval het op haar gerichte vuur niet te beantwoorden, maar haar vuurwerking door gebruikmaking van den schuinen aanslag op het, voor de geheele handeling beslissende punt te richten, vragen wij of hij hierbij wel rekening gehouden heeft met het psychologisch moment der gevechtsvoering, met den mensch in den mensch.

P.

(1) Het reglement cursiveert.

Wij ontvingen ter kennismaking de eerste afleveringen van dit, sedert Mei jl. verschijnende Spaansche tijdschrift en vestigen daarop de aandacht onzer kameraden, die de Spaansche taal machtig mochten zijn.

Het tijdschrift verschijnt maandelijks en beweegt zich hoofdzakelijk op technisch gebied, ofschoon uit den inhoud blijkt, dat het woord „technisch” hier in den ruimsten zin moet worden verstaan. De ons gezonden afleveringen onderscheiden zich bijzonder door een sierlijke uitvoering en een aantal smaakvolle illustraties. De prijs bedraagt voor het buitenland 20 francs per jaar.

Ten einde eenig denkbeeld te geven van den aard van het tijdschrift, laten wij hier de inhoudsopgaaf van de eerste aflevering volgen:

Ons doel, door de Redactie. De handvuurwapenen, in de verschillende staten ingevoerd, door DON MARIANO GALLARDO. Biographie: D. JOSÉ PALACIOS Y CORRAL, door D. JOSÉ MILÁNS. Het Philippijnsche paardenras, door SENÉN. De oorlog in Italië in 1515 en 1516; krijgsgeschiedkundige studie, door D. FRANCISCO MARTIN ARRÚE. Kosten van de vervaardiging der patronen voor klein-kaliber-geweren, door M. G. Afstandmeting, door D. MARIANO GALLARDO. Verscheidenheden: Koning WILLEM in den slag bij Gravelotte; ALEXANDER FARNESE, Hertog van Parma, door JIMENO DE URREA. Beroemde paarden, door D. ANTONIO GARRIDO. Sport: paardenwedrennen te Madrid, door IRARGOD. Buitenlandsch overzicht, door A. G.